

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Barbora Kábrtová

Zájmové kroužky pro děti a mládež v knihovně

Bakalářská práce

Praha 2009-05-18

Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Radka Římanová

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze 18. května 2009

.....
podpis studenta

KÁBRTOVÁ, Barbora. *Zájmové kroužky pro děti a mládež v knihovně [Hobby groups for children and young people in library]*. Praha, 2009-05-18. 52 s., X s. příl. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví. Vedoucí bakalářské práce Radka Římanová.

Abstrakt

Bakalářská práce popisuje zájmové kroužky pro děti a mládež v knihovně jako perspektivní směr budoucnosti knihoven. Získávání informací z pohodlí domova či zaměstnání přes internet je stále více preferováno před fyzickou návštěvou kamenné knihovny. Probíhají debaty, jak prostory knihoven efektivně a smysluplně využívat. Volnočasové aktivity pro děti, mládež a širokou veřejnost jsou jedním z řešení daného problému. Práce je rozdělena do části teoretické a praktické. Teoretická část obsahuje shrnutí související legislativy v České republice, výtah z bibliopedagogické literatury (práce s dětmi a mládeží v knihovně v historii, současnosti a budoucí náhled) a popis zájmových kroužků v knihovně obecně. Praktická část je věnována Městské knihovně Louny a jejím aktivitám v oblasti zájmové činnosti. Její součástí je také konkrétní ukázka lekce výtvarného kroužku v knihovně. [Autorský abstrakt].

Abstract

The bachelor thesis describes hobby groups for children and young people in library as perspective development, future of libraries. Users prefer stay at home and communicate online to walk to the library. Nowadays discussions talk about future of libraries and their usage. One trend tends to the library as a place for hobby groups for children, young people and general public. This work has the theoretical and practical part. The theoretical part focuses on related legislation in the Czech Republic, summary of bibliopedagogic literature (history, today and future of children's services) and general characterization of hobby groups in library. Practical part of work deals with municipal library in Louny, hobby groups and activities for children and young people included demonstration of art lesson in the library.

Klíčová slova

zájmové kroužky pro děti a mládež, Městská knihovna Louny, práce s dětským čtenářem, dětské oddělení knihovny, bibliopedagogika, výuková lekce v knihovně

Keywords

hobby groups for children and young people, municipal library in Louny, library services for children, children's department, bibliopedagogy, art lesson in library

Obsah

PŘEDMLUVA	1
1 ÚVOD	3
1.1 SLOVNÍČEK POJMŮ	3
1.2 LEGISLATIVA V ČESKÉ REPUBLICE	6
1.2.1 <i>Knihovní zákon</i>	6
1.2.2 <i>Ostatní zákony, vyhlášky, nařízení</i>	8
1.2.3 <i>Klady a zápory</i>	11
2 PRÁCE S DĚTMI A MLÁDEŽÍ V KNIHOVNĚ – TEORETICKÁ ČÁST	12
2.1 BIBLIOPEDAGOGIKA	12
2.2 KNIHOVNÍK V ROLI VYCHOVATELE, BAVIČE A UČITELE	14
2.3 POROZUMĚNÍ	15
2.4 ZÁBAVA - MOTIVACE.....	16
2.5 METODY SKUPINOVÉHO PŮSOBNÍ NA DĚTSKÉHO ČTENÁŘE.....	18
3 ZÁJMOVÉ KROUŽKY PRO DĚTI A MLÁDEŽ V KNIHOVNÁCH	21
3.1 MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY - DEKOMPOZICE.....	21
3.1.1 <i>Louny – město</i>	21
3.1.2 <i>Knihovna – instituce</i>	22
3.1.3 <i>Dětské oddělení</i>	28
3.1.4 <i>Zájmové kroužky</i>	29
3.1.4.1 <i>Charakteristika</i>	29
3.1.4.2 <i>Založení zájmového kroužku</i>	30
3.1.4.3 <i>Rozvoj zájmů a zájmových aktivit čtenáře (věkové kategorie)</i>	31
3.1.4.4 <i>Organizace zájmových kroužků</i>	34
3.1.4.5 <i>Základní druhy zájmových kroužků</i>	34
3.1.4.6 <i>Zájmové kroužky pro hendikepované děti</i>	35
3.1.4.7 <i>Zájmové kroužky při Městské knihovně Louny</i>	36
3.2 MULTIFUNKČNÍ VZDĚLÁVACÍ A INFORMAČNÍ CENTRUM – MĚSTSKÁ KNIHOVNA ...	43
4 VÝUKOVÁ LEKCE V KNIHOVNĚ – VÝTVARNÝ ATELIÉR MKL	45
4.1 CHARAKTERISTIKA.....	45
4.2 OSNOVA.....	46
4.3 POPIS.....	48
5 ZÁVĚR	50
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
PŘÍLOHA	I

SEZNAM TABULEK.....	I
SEZNAM OBRÁZKŮ	I
TABULKOVÁ PŘÍLOHA.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
OBRÁZKOVÁ PŘÍLOHA	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.

Předmluva

Tato bakalářská práce se zabývá zájmovými kroužky pro děti a mládež a jejich uplatnění v knihovně. Praktická část aplikuje teoretické poznatky na příkladě konkrétní knihovny, Městské knihovny Louny.

Při výběru tématu mě ovlivnil především zájem o práci s dětmi a mládeží. Již pátým rokem se věnuji volnočasovým aktivitám pro děti. Pracovala jsem pro řadu institucí a organizací, které se zabývají zájmovou činností pro děti předškolního a školního věku. Z mého pohledu je knihovna ideálním místem pro trávení volného času. Zájmové kroužky zapojují děti do kolektivu, pomáhají jim při osobním rozvoji a vývoji, překonávají věkové, kulturní a společenské rozdíly.

Po zadání bakalářské práce jsem začala hledat knihovnu, která by plnila funkce domu dětí a mládeže a nabízela široké spektrum zájmových kroužků. Vybrala jsem si Městskou knihovnu Louny. Původní práce měla být spíše teoretická s praktickou ukázkou z konkrétní knihovny. Po návštěvě Loun jsem však dospěla k názoru, že tato knihovna je ukázkovým příkladem a mělo by jí tudíž patřit jádro této práce. Městská knihovna Louny je místem, kde nalezneme aktivity od předškoláků až po seniory. Místem, kde děti tráví veškerý volný čas, kde se učí číst, malovat, zpívat nebo hrát divadlo. Knihovnu jsem navštívila v den Masopustu a byla jsem uchválena atmosférou knihovny, nadšením knihovnic a paní ředitelky. Tento den byl zcela běžný, z mého pohledu však výjimečný. Uvědomila jsem si, že není knihovna jako knihovna.

Cílem práce bylo popsat zájmové kroužky pro děti a mládež v knihovně jako perspektivní směr budoucnosti knihoven. Nastínit současnou situaci v České republice, uvést obecný úvod v podobě výtahu legislativní literatury a literatury zabývající se problematikou bibliopedagogiky, obecně představit Městskou knihovnu Louny a dále se zaměřit na její pravidelné volnočasové aktivity pro děti a mládež, zájmovou činnost, její cíle a perspektivy.

Informační a bibliografická příprava probíhala v rámci četby odpovídajících knižních publikací, zákonů a nařízení ze Sbírký zákonů České republiky, studováním

webových stránek, návštěvou Městské knihovny Louny a rozhovorů se zaměstnanci této knihovny.

Text je tvořen šesti hlavními kapitolami (včetně předmluvy) a dílčími podkapitolami. První část práce je spíše teoretická, obsahuje slovníček pojmů, související legislativu a popis práce s dětmi a mládeží, který zahrnuje výtah z bibliopedagogické literatury. Praktická část je rozdělena na kapitolu o zájmových kroužcích v knihovnách (konkrétní popis Městské knihovně Louny) a kapitolu popisující výukovou lekci v knihovně (Výtvarný ateliér MKL).

Práce má celkem 52 stran a 10 stran příloh. Informační zdroje jsou citovány podle normy ISO 690 a ISO 690-2. Uvádím 18 informačních zdrojů, se kterými jsem pracovala. V teoretické části jsem využívala zejména legislativní dokumenty a bibliopedagogickou literaturu. Legislativa však toto téma vymezuje jen okrajově a primárních dokumentů zabývajících se problematikou bibliopedagogiky je také pouze omezené množství. Jádrem práce je praktický popis zájmových kroužků Městské knihovny Louny, ke kterým jsou informace dostupné pouze na webových stránkách knihovny.

Na závěr bych chtěla poděkovat především vedoucí mé práce PhDr. Radce Římanové za odborné vedení, pomoc, cenné rady, připomínky a poskytnuté konzultace, které mi byly přínosem při vypracovávání bakalářské práce. Další velké poděkování patří Městské knihovně Louny za vřelost při spolupráci, poskytnutí potřebných dokumentů a informací, provádění rozhovorů v knihovně, tímto děkuji: paní ředitelce Mgr. Dagmar Bahnerové, Janě Hrbkové, Věře Pokorné, Jitce Andrlové, Iloně Konířové a Janě Drahovzalové. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu při studiu. Zvláštní poděkování patří tetě Lence Tomanové za její cenné připomínky k této práci.

1 Úvod

1.1 Slovníček pojmů

Ve slovníčku pojmů je použito abecedního uspořádání dle názvů termínů. Veškeré pojmy byly čerpány z KTD: České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV) v dubnu roku 2009 [Národní knihovna ČR, 2003].

Termín: bibliopedagogika, pedagogika čtenáře

Výklad: Oblast aplikované pedagogiky, která sleduje a rozpracovává zákonitosti procesu čtení a čtenářského vývinu jedince, výchovné působení knihy a četby a specifické knihovnické metody práce se čtenáři při formování jejich čtenářské kultury.

Termín: čtenářský zájem

Výklad: Specifický motiv kulturní a poznávací aktivity jedince, který se projevuje jako relativně stálé zaměření osobnosti na výběr a čtení určitých žánrů anebo typů textů. Vzniká ze sociogenních potřeb a je úzce spjatý s motivací.

Termín: knihovna pro mládež, dětská knihovna

Výklad: Specializovaný typ veřejné knihovny, která získává, zpracovává a zpřístupňuje knihy a jiné dokumenty pro děti a mládež s cílem uspokojovat jejich informační, vzdělávací a čtenářské potřeby a zájmy.

Termín: knihovní fond, fond knihovny, knižní fond

Výklad: Odborně knihovnický zpracovaná, uložená a zpřístupňovaná sbírka knihovních jednotek v určité knihovně.

Termín: městská knihovna

Výklad: Veřejná knihovna zřizovaná správou města pro uspokojování čtenářských zájmů, informačních a vzdělávacích potřeb obyvatelů města.

Termín: meziknihovní výpůjční služba, MVS

Výklad: Komplex odborných, organizačních a technických činností, které uskutečňují knihovny mezi sebou s cílem zprostředkovat svým uživatelům knihovní jednotky, popř. jejich kopie, bez ohledu na místo jejich uložení. Je založena na principu reciprocity, z něhož pro zúčastněné instituce vyplývá povinnost poskytovat meziknihovní výpůjční služby z vlastních fondů, jsou-li o ně požádány.

Termín: pobočka knihovny

Výklad: Lokálně vyčleněná část knihovny, která je její organizační součástí a pracuje pod jejím vedením.

Termín: provozovatel knihovny

Výklad: Právní osoba poskytující svým jménem knihovnické a informační služby v dané knihovně. Je-li knihovna právním subjektem, pak sama je provozovatelem knihovny, nemá-li knihovna právní subjektivitu (pokud např. je součástí organizace nebo je organizační složkou územně samosprávného celku nebo státu), pak provozovatelem je příslušný právní subjekt.

Termín: regionální funkce pověřené knihovny

Výklad: Regionální funkce, jejichž plněním krajská knihovna smluvně pověří některé ze základních knihoven kraje. Jsou jimi především konzultační a poradenské služby, centrální nákup a zpracování knihovních fondů, budování výměnných fondů knihovních dokumentů a poskytování výměnných souborů, vzdělávání knihovníků apod.

Termín: regionální knihovna

Výklad: Veřejná knihovna která zabezpečuje knihovnické a informační služby pro obyvatele příslušného regionu.

Termín: sídlištní knihovna

Výklad: Veřejná knihovna poskytující služby obyvatelům místně určeného obvodu (sídliště) města. Zpravidla je součástí (pobočkou) městské knihovny, která zajišťuje pravidelné doplňování jejích knihovních fondů.

Termín: uživatel, čtenář

Výklad: Osoba (individuální uživatel) nebo instituce (institucionální uživatel) využívající knihovnické a informační služby.

Termín: veřejná knihovna

Výklad: Knihovna zřizovaná a financovaná z veřejných prostředků (nejčastěji obce, města, regionu) a přístupná veřejnosti. Knihovna poskytující veřejnosti rovný přístup k informačním fondům a službám.

Termín: výpůjční doba

Výklad: Pevně stanovené doba, po kterou knihovna v souladu s knihovním řádem poskytuje knihovnické a informační služby.

1.2 Legislativa v České republice

1.2.1 Knihovní zákon

Zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon) upravuje systém knihoven poskytujících veřejné knihovnické a informační služby a podmínky jejich provozování (§ 1) [Česko, 2001, s. 5683]. Uvedeme si vybrané pasáže z tohoto zákona, které se dotýkají problematiky veřejných knihoven, jejich služeb a zájmové činnosti pro děti a mládež.

Knihovní zákon přesně vymezuje veřejné knihovnické a informační služby. V odstavci 3 se zmiňuje, že provozovatel knihovny může poskytovat služby spočívající v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti.

Znění § 4 odstavce 1 zákona č. 257/2001:

„Veřejné knihovnické a informační služby

(1) Veřejné knihovnické a informační služby spočívají: a) ve zpřístupňování knihovních dokumentů z knihovního fondu knihovny nebo prostřednictvím meziknihovních služeb z knihovního fondu jiné knihovny, b) v poskytování ústních bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší, c) ve zprostředkování informací z vnějších informačních zdrojů, zejména informací ze státní správy a samosprávy, d) v umožnění přístupu k informacím na internetu, ke kterým má knihovna bezplatný přístup umožnění přístupu k vnějším informačním zdrojům, ke kterým má knihovna bezplatný přístup, pomocí telekomunikačního zařízení.“ [Česko, 2001, s. 5683].

Znění § 4 odstavce 3 zákona č. 257/2001:

„(3) Provozovatel knihovny může poskytovat další služby spočívající zejména: a) v umožnění přístupu k placeným informacím na internetu v umožnění přístupu k placeným vnějším informačním zdrojům pomocí telekomunikačního zařízení, b) v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti, c) ve vydávání tematických publikací, d) v poskytování reprografických služeb, e) v poskytování písemných

bibliografických, referenčních a faktografických informací a rešerší.“ [Česko, 2001, s. 5684].

Zákon se v samostatném paragrafu věnuje podpoře knihoven. Dle zvláštního zákona mohou být provozovateli knihovny poskytnuty dotace. Tyto dotace jsou řazeny dle účelu. Jednou z nich je konkrétně dotace na projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti. Zájmové kroužky pro děti a mládež spadají do všech těchto kategorií.

Znění § 15 zákona č. 257/2001:

„Podpora knihoven

(1) Provozovateli knihovny mohou být z peněžních prostředků státního rozpočtu, státních finančních aktiv nebo Národního fondu poskytnuty podle zvláštního zákona účelově určené dotace zejména na: a) projekty vědy a výzkumu, b) zavádění nových technologií v oblasti zajištění veřejných knihovnických a informačních služeb, c) podporu propojení knihoven v síti, d) zpracování informačních pramenů do elektronické podoby a jejich zpřístupnění, e) doplnění knihovního fondu, f) ochranu knihovního fondu před nepříznivými vlivy prostředí, g) zpřístupnění knihovnických fondů pro občany se zdravotním postižením, h) projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti, i) zajištění výkonu regionálních funkcí, j) zabezpečení dalšího odborného vzdělávání pracovníků knihoven, k) výstavbu nebo rekonstrukci objektu knihovny, l) vybavení objektu knihovny zabezpečovacími a protipožárními systémy.

(2) Pro stanovení prioritních oblastí poskytování dotací si ministerstvo vyžádá stanovisko Ústřední knihovnické rady, kterou ministerstvo zřídí, vydá její stanovky a jednací řád.

(3) Vláda nařízením stanoví pravidla poskytování dotací podle odstavce 1, zejména za jakých podmínek, v jaké výši a v jakých lhůtách jsou dotace poskytovány.“ [Česko, 2001, s. 5686].

1.2.2 Ostatní zákony, vyhlášky, nařízení

Nařízení vlády č. 288/2002 Sb.

Nařízením vlády ze dne 29. května 2002 č. 288/2002 Sb. se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven, doplněné o změny z Nařízení vlády 235/2005 Sb. (formou revize).

Nařízení vlády definuje co je cílem projektů v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti. Cílem by měl být především čtenář samotný - práce se čtenářem, organizování aktivit v knihovně, rozvoj čtenářství.

„Znění § 13 nařízení vlády č. 288/2002:

Dotace na projekty v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti

Cílem projektů v oblasti kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti je především:

a) rozvoj čtenářství, b) pořádání přednášek, seminářů, besed, soutěží a výstav, c) vydávání publikací.“ [Česko, 2002, s. 6116].

Nařízení vlády 5/2003 Sb.

Nařízení vlády 5/2003 Sb. ze dne 16. prosince 2002 o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury (Změna: 98/2006 Sb.) stanoví druhy ocenění v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury (dále jen "ministerstvo"), a podmínky pro jejich udělování.

Každý rok uděluje Ministerstvo kultury různé druhy ocenění v oblasti kultury. Jedním z nich je Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit. Pod tuto kategorii spadá např.: divadelní, hudební, výtvarná či taneční zájmová činnost.

„Znění § 13 nařízení vlády č. 5/2003:

Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit

(1) Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit se uděluje k ohodnocení dlouhodobého působení v jednotlivých oborech zájmových

uměleckých aktivit, popřípadě za vytvoření vynikajícího uměleckého díla v těchto oborech.

(2) Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit se uděluje v oborech a) divadelní a slovesné aktivity, b) tradiční lidová kultura a folklor, c) hudební aktivity, d) audiovizuální a výtvarné aktivity, e) taneční aktivity, f) dětské umělecké aktivity.

(3) Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit se uděluje fyzické osobě nebo právnické osobě.

(4) Cenu Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit lze udělit každoročně u příležitosti celostátních přehlídek nebo festivalů. V kalendářním roce může být udělena v každém oboru podle odstavce 2 pouze jedna Cena Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit.

(5) Cenu Ministerstva kultury v oborech zájmových uměleckých aktivit tvoří diplom a peněžní ocenění ve výši 50 000 Kč.“ [Česko, 2003, s. 116].

Školský zákon

Zákon č. 317/2008 Sb., úplné znění zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Školský zákon vymezuje zájmové vzdělávání. Definiuje specifická školská zařízení pro zájmové činnosti. Knihovna jako instituce není školským zákonem jmenována. Ani knihovní zákon přímo nedefinuje zájmové činnosti a možnosti knihovny v oblasti zájmových aktivit. V kapitole 3 se budeme věnovat zájmovým kroužkům při Městské knihovně Louny. V tomto konkrétním případě je však knihovna v roli domu dětí a mládeže a plně spolupracuje se školním zařízením. V tomto případě plně přebírá funkci střediska volného času vykonávající zájmové vzdělávání.

„§111 Zájmové vzdělávání

(1) Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje

ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech.

(2) Střediska volného času se dále podílejí na další péči o nadané děti, žáky a studenty a ve spolupráci se školami a dalšími institucemi rovněž na organizaci soutěží a přehlídek dětí a žáků.“ [Česko, 2008, s. 4865].

Vyhláška č. 74 ze dne 9. února 2005 o zájmovém vzdělávání

Tato vyhláška definuje děti a studenty jako účastníky zájmového vzdělávání. Říká, že jednou z forem zájmového vzdělávání je pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost, poskytování informací dětem, individuální práce, zejména vytváření podmínek pro rozvoj nadání dětí; a využití otevřené nabídky spontánních činností. Tyto činnosti může zajišťovat jednak škola, jednak knihovna v rámci volnočasových aktivit.

„§1 Účastník zájmového vzdělávání

Účastníky zájmového vzdělávání jsou děti, žáci a studenti; účastníky mohou být také pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby.

§2 Formy zájmového vzdělávání

Zájmové vzdělávání lze uskutečňovat zejména těmito formami: a) příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tématickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání, b) pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností, c) táborovou činností a další činností spojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání, d) osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby a vedení k prevenci sociálně patologických jevů, e) individuální prací, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů, nebo f) využitím otevřené nabídky spontánních činností.“ [Česko, 2005, s. 509].

1.2.3 Klady a zápory

Knihovní zákon se dotýká problematiky zájmových kroužků pro děti a mládež v knihovně jen okrajově. Upravuje knihovnické a informační služby. Zmiňuje se o kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti a její podpoře (například v podobě dotací). Pokud však hledáme konkrétní vymezení zájmové činnosti, zájmových kroužků či účastníků a pořadatelů těchto aktivit, stává se knihovní zákon nedostatečným.

Jako užitečný zdroj nám může posloužit Školský zákon, který se přímo věnuje pojmu zájmové vzdělávání. Z jeho názvu již vyplývá, že se věnuje zejména institucím školským. Jak bylo již popsáno (viz výše), v některých případech, kdy knihovna nahrazuje a přebírá volnočasové aktivity a přímo spolupracuje se školními zařízeními, může z tohoto zákona také vycházet. Zákon a vyhlášky k němu se vztahující definují účastníka a různé formy zájmového vzdělávání.

Nařízení vlády 5/2003 Sb. je věnováno ocenění v oborech zájmových uměleckých aktivit. Pod tuto kategorii spadá například divadelní, hudební, výtvarná či taneční zájmová činnost. Tuto cenu uděluje Ministerstvo kultury.

2 Práce s dětmi a mládeží v knihovně – teoretická část

2.1 Bibliopedagogika

„Informační instituce v procesu mimoškolního vzdělávání hrají stále významnější úlohu. Pracovníci knihoven všech typů by proto měli plně ovládat základní znalosti z oblasti pedagogiky a pedagogické psychologie, aby mohli nejen vhodným způsobem prameny informací zpřístupnit, ale aby také dovedli poradit, jakým způsobem je co nejefektivněji využívat. Cílem tohoto procesu je naučit každého čtenáře pracovat samostatně a tvořivě s literaturou, různými prameny informací a vypěstovat u něj návyk využívat těchto pramenů k vyhledání potřebné informace v každé studijní, pracovní či životní situaci. Pedagogika čtenáře vyžaduje, aby knihovník znal proces učení, aby znal základní vyučovací metody a didaktické zásady, jakož i zásady duševní hygieny.“ [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 76].

Výchova a vzdělávání

„Vztah ke knize a k četbě se utváří již od mládí. Je proto nezbytné věnovat maximální péči výchově dětského čtenáře, protože v něm musíme spatřovat budoucího dospělého čtenáře a uživatele informací.“ [VÁŠOVÁ, 1980, s. 30].

Dítě si utváří vztahy se svým okolím. Čím silnější vztahy naváže v mládí, tím déle ho budou provázet jeho životem. Dalším hlediskem je utváření návyků a zvyklostí. Dítě by se již od útlého věku mělo naučit jak s knihou zacházet a pracovat. Při seznamování se s knihou musíme brát v úvahu stáří dětského čtenáře a jeho vyspělost, abychom jej nepřecenili či naopak nepodcenili.

„Pokud jde o vztah dítě a dětská kniha, sledujeme v něm hledisko, nakolik kniha dokáže inspirovat dítě k vlastní činnosti (nejenom konkrétní, ale i rozumové). Dětská kniha intenzivně podněcuje dětskou fantazii. Slovo, ať vnímané sluchem u dětí, které ještě nedovedou číst, či čtené, přináší dítěti celou řadu podnětů a neodsuzuje je do role pasivního vnímatele.“ [KUBÁLEK, 1983, s. 15].

Na základě vztahu dítěte a knihy se utváří nová potřeba, potřeba číst. V průběhu života se vyvíjí a mění. Dítě z třetí třídy základní školy bere knihu jako

zábavu, dobrodružství a odpočinek. Naopak mladý čtenář v období adolescence hledá v literatuře řešení reálných situací (vztahy v rodině, partnerské vztahy, kulturní odlišnosti apod.).

Velký vliv na dětského čtenáře má rodina, škola a knihovna. Proto je velice důležitá spolupráce školy a knihovny. Výchova ke čtenářství probíhá paralelně ve školském i knihovnickém zařízení a je nezbytné tyto činnosti zkoordinovat. Proces učení a výchovy se tím značně zefektivní.

Povinnost školní docházky a členství dítěte v knihovně je důležitým socializačním procesem. Dítě se učí respektovat pravidla, učí se společenským normám. Prvně v životě se chová jako člen společenské instituce, ve které získává správné čtenářské návyky [PILKOVÁ, SLABÝ, 1983, s. 27]. Musí si zvykat na společenské normy, požadavky, překonávat překážky. Pro mnoho dětí není tento proces jednoduchý.

Dítě jako pravidelný čtenář respektuje mnohé požadavky, tím se vytvářejí předpoklady pro další, náročnější proces specializace, sociálního učení. Knihovník má rovněž pomáhat v dítěti vypěstovat správné čtenářské a společenské návyky a dbát na kulturu čtení [TRNKA, 1983, s. 28].

Výchova k četbě se v knihovnách realizuje nejrůznějšími formami individuální i kolektivní práce s dětským a dospívajícím čtenářem. Nejvyšší stupeň výchovného procesu k četbě představují čtenářské besedy, neboť je zapotřebí znalost dané knihy (popř. několika knih), ale zároveň i zájem o další, především estetické, zážitky a o výměnu vlastních čtenářských zkušeností s dalšími účastníky besedy [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 93].

Knihovna jako informační instituce má velkou výhodu, co se týče dostupných informací, zdrojů informací (např. katalog knihovny, kartotéka, bibliografie). Tyto zdroje mohou posloužit jako dobré pomůcky při práci s dětmi a mládeží.

2.2 Knihovník v roli vychovatele, baviče a učitele

Práce knihovníka s dětmi a mládeží má mnoho společného s prací učitele a vychovatele. Snaží se dětem předat vědomosti, pomoci jim rozvinout jejich dovednosti a schopnosti, získat nové zkušenosti a znalosti. Přibližuje jim různé názory na přírodu a společnost. Jeho cílem je vychovávat a vzdělávat. Knihovník je však postaven do trochu jiné situace než učitel ve škole. Děti do školy chodit musí, do knihovny nikoliv. Proto by knihovník měl být zároveň i bavičem. Děti ve svém volném čase potřebují dobrodružství a zábavu, ne pokračování ve vyučování.

Vedoucí kroužku by se měl zaměřit na spolupráci s účastníky. Vytvořit pevný kolektiv. Pracovní výkon kroužku, který sám o své práci rozhoduje, je v každém případě vyšší než u kroužku, řízeného výhradně vedoucím. Podněcuje a ovlivňuje vývoj člověka a jeho duševních schopností. Iniciativa vedoucího přechází na kroužek, vedoucí je tu jen jako odborník a spolupracovník, třebaže mu zůstává důležitost jeho funkce. Cílem každého odborníka je zmobilizovat kroužek k tvořivé spolupráci [ŠIMEK, 1963, s. 8].

Pokud děti vidí, že knihovník svoji práci ovládá, že ví, co a jak, pak si plně získá jejich autoritu [KUBÁLEK, 1983, s. 34]. Děti v němu začínají vzhlížet a mít jej za vzor. Ve školním věku jsou vzory, autority, velice důležité pro utváření lidské osobnosti.

Zaměříme-li se na zájmovou činnost, je podstatné vytvářet již od počátku stejné podmínky pro všechny děti. Dítě, které se na začátku jeví jako méně šikovné, se často při dobrém a metodicky správném vedení oprostí od zábran a podává výkon velice kvalitní. Velmi důležité je budování kolektivních vztahů v kroužku. Pro perspektivu činnosti je toto hledisko nesmírně důležité, neboť dobrý kolektiv posiluje zájem o práci a je základem pro dosahování dobrých výsledků [KUBÁLEK, 1983, s. 36].

Výstupem každé zájmové činnosti v knihovně by měl být určitý nový poznatek. Knihovna je plná informací. Právě na to by měl knihovník při práci s dětmi myslet. Výstupem může být kniha, kterou si dítě po zájmovém kroužku odnese domů, či CD-ROM se záznamem divadelní hry. Dítě je od přírody zvědavé, poznává

okolní svět a upoutá-li zájmový kroužek jeho pozornost, bude považovat za nezbytné dozvědět se více.

Pokud se jedná o výběr vhodných témat, půjde především o zachycení určité události nebo určitého zážitku v rodině, ve škole, při hře a zábavě, inspirací však může být i návštěva divadelního nebo filmového představení, četba knihy nebo dětského časopisu. Nemělo by jít ovšem o pouhé převyprávění obsahu, nýbrž jeho přetvoření, domyslení, obměnění, jak je známe právě z dětských parafrází pohádkových motivů, vylíčení dojmu, jakým na děti umělecké dílo zapůsobilo, jaké představy v nich vyvolalo. Nepotlačujeme jejich fantazii, která je nosným prvkem tvůrčího zaujetí dětí. Důraz klademe vždy na samostatnost zpracování, osobitost, bezprostřednost, hravost, neodvozenost [PILKOVÁ, SLABÝ, 1983, s. 84].

Předpokladem pro dobré fungování kroužku je plán práce. Než přistoupíme k vypracování plánu, musíme dobře uvážit, jak vyspělí budou jednotliví členové kroužku. Jinak budeme sestavovat plán pro děti, které se ještě nenaučili pracovat s knihou, jinak pro ty, které rády čtou. Promyslíme si, jaké máme časové možnosti. Knihy vybíráme a řadíme tak, aby mezi nimi byla ideová souvislost, abychom z jedné mohli navazovat na druhou. Můžeme například začít beletrií, která bude jistě všem členům nejpřístupnější [UHLÍK, 1952, s. 16]. Knihovník musí vědět, kterým dílům je potřeba věnovat pozornost, aktivně s nimi čtenáře seznamovat, a tak umocňovat jejich účinnost.

Dítě by nemělo být pouze objektem našeho snažení přiblížit mu knihu, ale mělo by se stát samo aktivním subjektem [KUBÁLEK, 1983, s. 30].

2.3 Porozumění

„Tell me and I forget. Work with me and I know. Involve me and I understand.“ [BLANSHARD, 1998, s. 109].

„Řekni mi něco a já to rychle zapomenu. Pracuj se mnou a já si to zapamatuji. Vysvětli mi to a já to pochopím.“

Při práci s dětmi musíme vždy myslet na to, co je naším cílem a co chceme, aby bylo výsledkem. Knihovník musí sledovat, co děti potřebují a chtějí. Efektivita práce a úspěchu tkví v porozumění a komunikaci. Často je pohled dítěte na svět velice odlišný od pohledu dospělého. Musíme je umět rozlišit [BLANSHARD, 1998, s. 51].

Děti mají kolem sebe mnoho rušivých elementů a tudíž je zapotřebí zaujmout jejich pozornost a pomocí různorodých aktivit jejich paměť stále trénovat a informace opakovat. Dítě si dokáže informaci zapamatovat jen tehdy, pokud jí zcela porozumí. Mnohdy dochází k nedorozumění na základě zkreslené představy, nepochopení či nepřesné informace.

2.4 Zábava - motivace

„Glenda, looking very learned, was sitting on the carpet in the library area, with books piled all round her. She was reading a comic.“ Jan Mark [BLANSHARD, 1998, s. 49].

„Glenda seděla na koberci uprostřed knihovny. Všude kolem ní ležely různé knihy, vypadala velmi vzdělaně a sečtěle. Četla si komiks.“

Práce s dětmi musí být legrace, jedno velké dobrodružství, svět co nezná hranic, svět fantazie, her a nových objevů. Dítě pak do knihovny chodí často a rádo. Největší motivací pro dítě je právě zábava. Knihovna se stává jeho zájmem.

Motivace může být různá: z nedostatku jiné činnosti, pro uspokojení potřeby nových dojmů, potřeby seberealizace, ze snahy vyrovnat se jinému člověku nebo se mu přiblížit, může to být touha po poznání, uznání nebo kompenzaci toho, co dítěti chybí ve vlastním životě, zájem o určitou tematiku. Při výběru knihy to může být i zájem o určitého autora, zaujetí vnější úpravou knihy (grafická úprava, ilustrace, formát atd.), hledání estetického zážitku [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 43].

V tomto směru jsou velice nápomocny zájmové kroužky pro děti a mládež, kterým se budeme konkrétněji věnovat v dalších kapitolách této práce. Uvedeme si příklad z praxe Výtvarného ateliéru Městské knihovny Louny (viz kap. 4): "Tereza je

dívka, které je 13 let. Velice ji baví výtvarná výchova. Proto každý týden navštěvuje Výtvarný ateliér, který probíhá v sálku knihovny. Lektorka tohoto kroužku dbá na to, aby se tvorba zakládala na četbě. Na začátku hodiny dětem předčítá z konkrétní knihy. Každé dítě si knihu představuje dle svého a začíná promítat svou představu na papír pomocí pastelek. Po skončení výtvarné výchovy je Tereza na knížku zvědavá, velice jí děj zaujal a zvědavost jí nedovolí, aby se nedozvěděla konec vyprávění. Proto zajde k výpůjčnímu pultu a knihu si půjčí domů." Terezu přivedla do knihovny její záliba a domů odchází navíc i s knihou v ruce. Tato dívka nebere čtení jako povinnost. Celá práce s dětmi by měla být založena na tom, co je baví, protože pokud je to baví, naučí se rády mnoha novým věcem.

2.5 Metody skupinového působení na dětského čtenáře

V této kapitole si stručně charakterizujeme metody dle typologie doktorky Ludmily Vášové [VÁŠOVÁ, 1980, s. 124], které se používají pro práci s dětmi a mládeží. U každé z nich si uvedeme příklad praktického uplatnění v zájmových kroužcích v knihovně.

V praxi se často užívá různých kombinací. Všechny metody vyžadují pečlivou přípravu a nikdy by neměla převládat kvantita akcí nad jejich kvalitou. Při přípravě jakékoli akce je třeba přesně stanovit její téma a cíl, komu bude určena, tzn. je nutno uplatnit diferenciální hledisko věku, zájmové oblasti, čtenářské vyspělosti, odborné náročnosti apod. Rovněž musíme stanovit dobu trvání akce a podle ní uzpůsobit výběr materiálů.

První metodou je předčítání. Spočívá v uměleckém přednesu poezie i prózy, přispívá k estetické a citové výchově a pomáhá tříbit kulturu mateřského jazyka. Je nutno vybírat text charakteristický, ne příliš dlouhý, ale zároveň dostatečně dynamický, aby vyvolal přání posluchačů si dílo přečíst. Abychom čtenáře nepřipravili o napětí při vlastní četbě, nepředčítáme rozuzlení zápletky. Jedná-li se o předčítání na pokračování, je nutno stručně připomenout již přečtený příběh [VÁŠOVÁ, 1980, s. 125].

Tato metoda je základním stavebním kamenem čtenářského kroužku. Děti se schází ve skupině a navzájem si předčítají. Je důležité používat vhodnou literaturu, aby se děti na kroužek těšily a byly zvědavé, jak příběh bude pokračovat.

Předčítání je také často využíváno jako doplněk jiné činnosti. Například ve výtvarném kroužku můžeme v úvodu přečíst úryvek z knihy a děti nechat tvořit na jeho základě. Děti zapojují fantazii. Obdobným způsobem můžeme uvést literárně-dramatický kroužek úryvkem z divadelní hry, kroužek hudební četbou ze života známého skladatele.

Beseda má dvě formy - propagační a diskusní. Propagační beseda čtenáře seznamuje s novou knihou, novinkami v knihovně apod.; u formy diskusní je nutná předchozí znalost tématu. U dětí a mládeže je vhodné pořádat besedy pro přibližně stejný věkový stupeň a dbát na menší počet dětí ve skupině. Při větším množství

účastníků je obtížnější udržet jejich pozornost a ukázněnost, a také se špatně zapojují do debaty [VÁŠOVÁ, 1980, s. 125].

Diskuse bývá pořádána zpravidla na aktuální téma z oblasti společenské, politické, kulturní či technické. Je nezbytné předem stanovit téma diskuse, pozvat odborníka a účastníkům téma přiblížit [VÁŠOVÁ, 1980, s. 127].

Besedy a diskuse jsou v zájmových kroužcích využívány spíše jako metody doplňkové. Většina veřejných knihoven pořádá besedy a diskuse při zvláštních příležitostech. Může to být návštěva významné osobnosti, jubileum, udělení ceny v oblasti umění, vydání nové knihy atd.

Vyprávění je způsob, kterým sdělujeme nové poznatky o věcech prostorově či časově vzdálených poutavou formou. Můžeme vhodně užít i vlastních vzpomínek nebo zážitků. Při vyprávění slovně vykreslujeme situaci, barvitě líčíme děj a především mluvíme "spatrá" [VÁŠOVÁ, 1980, s. 128]. Vyprávění můžeme využít jako prvek pro kroužek historický, zeměpisný, přírodovědný apod. Budeme účastníky seznamovat s dějepisnými událostmi a hrdiny, zavedeme je do dalekých krajů či říše zvířat.

Výklad a přednáška patří mezi náročné formy práce se čtenáři. Výklad vyžaduje od posluchačů soustředěnější a déle trvající pozornost. Musí být systematický a předpokládá již určité vědomosti posluchačů. Učí je logicky myslet. Při výkladu používáme názorných pomůcek pro zpřesnění představ o vykládané látce, ať už jsou to knihy či audiovizuální pomůcky. Snazšímu pochopení přispěje vhodně volený příklad z praxe [VÁŠOVÁ, 1980, s. 128].

Vnitřní strukturu přednášky určuje její téma. Posluchače učí přistupovat k osvojování vědomostí tvůrčím způsobem, poznávat teoretickou podstatu problému a vede je k umění používat osvojených znalostí v praxi. Na závěr přednášky bývá zařazeno zodpovídání dotazů ve formě diskuse [VÁŠOVÁ, 1980, s. 129].

Přednáška a výklad jsou metodami, které nejsou určeny pro všechny věkové kategorie dětí. Zařazují se zejména v práci se staršími dětmi a mládeží. Mohou být použity v rámci jakéhokoli zájmového kroužku k přiblížení určitého tématu nebo činnosti. Setkání s lidmi z praxe je velice důležité pro motivaci účastníků.

Literární večer či matiné mívají slavnostnější ráz, který je dán jak významností tématu (např. výročí, kulturní událost), tak přítomností umělce, spisovatele, ilustrátora, herce, hudebníka apod. Návštěvníci se seznamují s konkrétní osobností či událostí, která je tématem této kulturně výchovné akce. Umělecký přednes ukávek z poezie nebo prózy, hudební produkce či promítnutí filmu je jeho nedílnou součástí [VÁŠOVÁ, 1980, s. 131]. Některé knihovny organizují v této podobě samostatný kroužek - pravidelná setkávání s odborníkem. Odborník děti seznamuje se svým oborem, prací, uměním, umem.

Při pořádání knihovnických lekcí je důležitá spolupráce knihovny a školy. Při těchto lekcích získávají děti základní poznatky o knihách a práci s nimi, seznamují se s katalogy, bibliografiemi, pracují s různými prameny informací, zejména s příručkami, slovníky, encyklopediemi [VÁŠOVÁ, 1980, s. 132]. Knihovnické lekce jsou samostatnou formou práce s dětmi. Je však možné a praktické vzdělávat děti i v rámci jiných zájmových kroužků, ne pouze knihovnických. Například čtenářský kroužek se vždy na začátku hodiny dozví něco málo o knihovně. Na konci hodiny uspořádá knihovník malou soutěž na dané téma, snaží se děti zaujmout. Děti jsou od přírody velice soutěživé.

Doplňkovými formami jsou exkurze a výstava. Při exkurzi se účastníci seznamují s novými místy, novými fakty a jevy. Přírodovědný kroužek vyráží za přírodními jevy do národních parků či botanických zahrad, dramatický kroužek do divadel a uměleckých škol, výtvarný kroužek na výstavy a do galerií.

Výstavy bývají součástí či doplňkem jiných akcí jako je beseda, diskuse, přednáška či literární večer. Často jsou používány jako součást motivace, např.: „Každý rok pořádá výtvarný kroužek výstavu nejlepších děl. Děti se celý rok snaží, aby se na výstavě objevila jejich díla.“

Práce s kolektivem dětských čtenářů vyžaduje poutavost, pestrost a zábavnost. Proto se v odděleních pro děti setkáváme s různými zábavnými formami práce, jako jsou maňáskové a loutkové scénky pro nejmenší, promítání filmů, různé soutěže, literární kvízy a hádanky. Velice oblíbené jsou také literární výlety po stopách spisovatelů, do míst, kde tvořili či kde se odehrává děj knihy [VÁŠOVÁ, 1980, s. 133].

3 Zájmové kroužky pro děti a mládež v knihovnách

3.1 Městská knihovna Louny - dekompozice

3.1.1 Louny – město

Lounsko je zemědělským regionem. Produkuje kvalitní chmel a v Českém středohoří se pěstuje ovoce. Převládá zde zpracovatelský průmysl.

Louny jsou okresním městem v severozápadních Čechách, Ústeckém kraji. Sčítání ke dni 1. 1. 2009 potvrzuje 18 304 obyvatel. Národnost převládá česká, dále slovenská a romská. Problémem města se stává stále se zvyšující nezaměstnanost, a tudíž i nárůst počtu sociálně-slabších rodin.

Městu je přezdíváno „Jižní brána Českého středohoří“ či „Perla na řece Ohři“. Starostou města je v dnešní době inženýr Jan Kerner.

Město je význačné historickým centrem, které je ze dvou třetin obehnané hradbami. V centru stojí chrám sv. Mikuláše z 15. století, Žatecká brána, středověké domy Daliborka a Sokolů z Mor, ve kterých je umístěn místní archiv a muzeum. Nalezneme zde také galerii, Vrchlického divadlo, loutkové divadlo, bývalou židovskou synagogu a mnoho domů z přelomu 19. a 20. století.

Co se týče historie města, první zmínky o osadě Luna při brodu přes řeku Ohři pochází z 12. století. Ve 13. století dal Přemysl Otakar II. v jeho blízkosti postavit královské město. Leželo na cestě do Německa, díky tomu také velká část obyvatel měla německý původ. V první fázi husitství se rozšířila pověst, že Louny patří mezi pět vyvolených měst, které v nastávajícím konci světa uniknou zkáze. Za husitských válek se Louny spojily s Žatcem a Slaným a přidaly se na stranu husitů. Město zaznamenalo velkou přestavbu po roce 1517, kdy město zničil požár. Třicetiletá válka zcela změnila ráz města. V průběhu 19. století došlo k rozsáhlým demolicím v historické části, při kterých zmizela původní radnice, městská brána a renesanční domy [Městský úřad Louny, 2003-2005].

Ve městě není žádný dům dětí a mládeže – tuto funkci se snaží plnit právě městská knihovna Louny. Kromě školních aktivit, je tu lidová škola umění, kde se

platí školné. Různé výtvarné a dramatické ateliéry provozuje ještě jedna soukromá organizace ve městě, tyto služby jsou ale také placené. Jedinou institucí, která všechnu zábavu nabízí zcela bezplatně, je právě městská knihovna. Všechny služby pro děti do patnácti let jsou zadarmo. Knihovna je otevřena každý den, a to je velká výhoda oproti konkurenci.

3.1.2 Knihovna – instituce

Statistika pro rok 2008

celkový počet registrovaných čtenářů ve sledované období	3 854
počet návštěvníků	80 071
z počtu návštěvníků (viz výše) zaplatilo registrační poplatky	2 269
počet výpůjček celkem	181 047 (100 %)
počet výpůjček knih	146 682 (81.02 %)
počet výpůjček periodik	13 593 (7.51 %)
počet výpůjček ostatních	20 772 (11.47 %)
počet výpůjček na 1 návštěvníka	2.26
počet výpůjček na 1 registrovaného čtenáře	46.97
vyřízení rezervací	2 713
registrovaných informací	0

Složení výpůjček podle tématického zaměření (knihy + periodika)			
druh	počet	% z celku	% skupiny
beletrie pro dospělé	66 285	36.61 %	54.54 %
naučná literatura pro dospělé	55 258	30.52 %	45.46 %
literatura pro dospělé celkem	121 543	67.13 %	100.00 %
beletrie pro děti	25 296	13.97 %	65.31 %
naučná literatura pro děti	13 436	7.42 %	34.69 %
literatura pro děti celkem	38 732	21.39 %	100.00 %
literatura celkem	160 275	100.00 %	

Městská knihovna Louny je zřizována městem. Zajišťuje služby pro dospělé, děti i hendikepované občany. Kromě základních služeb se zaměřuje na volný čas dětí a mládeže, seniorů a ostatních návštěvníků.

Knihovna plní regionální funkci pro okolní obce. Pod svou správou vede celkem 36 knihoven. Nakupuje knižní fond téměř za 1 milion korun ročně a nabízí jej daným knihovnám. Většinu tohoto fondu tvoří tištěný fond a fond hudebních nosičů.

Město knihovnu velice podporuje a přátelské vztahy se starostou města tomu jen přispívají. Na trendu otevřené komunitní knihovny, která je místem nejen pro intelektuály, kteří přijdou pro knihu, ale hlavně pro osoby (převážně děti a seniory), kteří chtějí určitým způsobem naplnovat svůj volný čas, si město velice zakládá.

Dle slov paní ředitelky Dagmar Bahnerové, knihovna nemá finanční problémy, mají dostatek peněz na nákup knih, organizování nadstavbových aktivit a pravidelné vedení zájmových kroužků pro děti a mládež. Všechny lektorky jednotlivých kroužků jsou odborníky z daného oboru.

Knihovna je příspěvkovou organizací města. Hlavní financování nákupu, provozu knihovny hradí právě město. Na konkrétní nadstavbové aktivity shání knihovna konkrétní sponzory. Jak jsme se dozvěděli od paní ředitelky, aktivita prevence kriminality Mozaika byla financována z peněz Ministerstva vnitra ČR v rámci programu Prevence kriminality. Velkým sponzorem je firma T-Mobile. Tato firma má v Lounech své sídlo a součástí jejich strategie PR (tzn. public relation neboli styk s veřejností) je také spolupráce s významnými institucemi města. Dalším sponzorem byl např. ČEZ v rámci projektu Duhová energie na nákup dražších informačních pramenů. Firma T-Mobile sponzorovala výzdobu dětského oddělení, rozšíření fondu pro smyslově handicapované, příspěvek pro vytvoření vlastních pohlednic s osobnostmi Lounska či podporu kulturní a vzdělávací činnosti studentů seniorů v rámci projektu Třetí věk. Dalšími sponzory jsou soukromí dárci z řad občanů.

MKL se snaží rozvíjet styk s veřejností. Pravidelně o sobě dává vědět: denně se objevuje na stránkách novin, zve si novináře na větší akce a snaží se přilákat více

sponzorů a návštěvníků. Za poslední roky si knihovna vybudovala velice dobrou pověst a přilákala mnoho nových návštěvníků. Od roku 2005 do letošního roku se počet návštěvníků téměř zdvojnásobil. V roce 2005 navštívilo knihovnu 47 805 osob, v roce 2008 byl počet návštěvníků již 80 071 (viz Příloha, Tab. 1 a Tab. 4). Dle slov paní ředitelky: „Je stále zapotřebí vytvářet propagační materiály - každý den. Říkáme lidem, kdo jsme, kde jsme, co děláme a kam a kdy za námi mohou přijít. Nejlepší reklamou jsou nám prarodiče, kteří nás navštěvují a vodí svá vnoučata – nové malé čtenáře.“

Co se týče návštěvnosti knihovny, tak podle slov paní ředitelky se pohybuje okolo 100 až 130 dětských čtenářů za den. Trend v knihovnách je obecně takový, že čím více ubývá obyvatel, tím více ubývá čtenářů a snižuje se počet návštěvníků. Paní ředitelka uvedla: „My se stále snažíme počet návštěvníků razantně zvyšovat a udržujeme počet čtenářů registrovaných. Ve srovnání roku 2007 a 2008 jsme získali o téměř 12 tisíc více návštěvníků.“ (viz Příloha, Tab. 3 a Tab. 4).

Knihovna využívá také služeb dobrovolníků, převážně z řad studentů a seniorů. V dnešní době je to již skupina o deseti členech. Někteří z nich vypomáhají pravidelně každý den, někteří jednou za měsíc.

historie:

Dne 29. května 1898 zakládá vzdělávací spolek Barák Veřejnou městskou knihovnu v Lounech. Tato knihovna přechází v roce 1901 pod správu obce a stává se tak veřejnou knihovnou a čítárnou pro širokou veřejnost. Knihovna se během své existence mnohokrát stěhovala, ať už z finančních či politických důvodů. Jejím nejkrásnějším sídlem byl secesní dům v Hilbertově ulici. Zde byla umístěna až do roku 1979. Poté se stěhuje do moderních prostorů Domu kultury. Po revoluci se změnilo vedení knihovny a s ním nastaly i podstatné změny. Byla provedena rozsáhlá aktualizace fondu: zmizelo oddělení politické literatury, rozšířil se oddíl humanitních oborů a zvětšilo se hudební oddělení. Čítárna byla propojena se studovnou. Roku 1982 se název knihovny mění na Okresní knihovna. Postupem času byla studovna doplňována základními encyklopedickými díly, slovníky a příručkami. V sálku knihovny se začaly pořádat různé kulturní akce: přednášky, koncerty,

divadelní představení apod. Od roku 1996 je knihovna příspěvkovou organizací města a její název se mění na Městská knihovna Louny [Městská knihovna Louny, 2007].

V čele knihovny se v průběhu času vystřídala celá řada osobností např.: Jaroslav Janík, Jiří Jedlička či na příklad Ivo Markvart. Jaroslav Janík stál v čele knihovny v letech 1933 až 1946. Obohatil knihovní fond o stovky jedinečných tisků. Jiří Jedlička působil v knihovně v roli ředitele v letech 1947 až 1980, díky němu byl koncepčně doplňován vzácný fond z první poloviny 20. století, o jehož uchování se zasloužil. Ivo Markvart působil jako ředitel knihovny v letech 1990 až 2005. Byl také editorem a autorem několika knih, které sepsal na základě svých výzkumů dětského myšlení a tvorby. Roku 1997 získal ocenění Nejkrásnější kniha roku. Tragicky zahynul roku 2005 [Městská knihovna Louny, 2007].

Nynější ředitelkou MKL je Mgr. Dagmar Bahnerová, která v knihovně působí od roku 2006. Za jejího působení v knihovně vzniklo mnoho volnočasových aktivit pro děti, seniory a ostatní návštěvníky. V dnešní době pracuje na projektu výstavby nové budovy knihovny pod názvem Multifunkční vzdělávací a informační centrum - městská knihovna. Knihovna se do této budovy přesune dle plánu během roku 2010.

poskytované služby:

Základní činností knihovny je půjčování knih, časopisů, CD-ROM, DVD, LP, magnetofonových kazet a jiných nosičů s možností rezervace (katalog). Dalšími službami jsou on-line a elektronické služba, meziknihovní výpůjční služba, knihovnické vzdělávací lekce pro základní a střední školy, přednáškové a vzdělávací akce pro dospělé, soutěže pro děti, ediční a publikační činnost, regionální informační služba, bibliograficko-informační služba, poskytování veřejného internetu, kopírování dokumentů a další služby (např.: skenování, ukládání dat, oprava CD-ROM a DVD broušením).

katalogy a databáze:

Hlavní branou k informacím je online katalog Městské knihovny Louny. Knihovna používá integrovaný systém Clavius od firmy LANius, který umožňuje uživatelům vyhledávání ve všech dokumentech knihovny, citacích; objednávání či rezervaci daných dokumentů. K využití je i žánrový online katalog DVD titulů (DVD video), který je také v systému Clavius. Máme zde možnost vyhledávat filmy dle žánrů či sledovat novinky v této oblasti.

Čtenáři mají také možnost online přístupu do databáze EBSCO a na portál časopisů nakladatelství LexisNexis z počítačů ve studovně knihovny. EBSCO představuje komplexní přístup k plnotextovým databázím článků z periodik z oblasti ekonomiky, managementu, financí, účetnictví, obchodu, humanitních a sociálních věd, zdravotnictví, vědy a kultury, které se průběžně aktualizují. Portál časopisů nakladatelství LexisNexis je elektronický zdroj české právníkové periodické literatury; ve fulltextové podobě zpřístupňuje archivní a aktuální čísla sedmi odborných titulů vydávaných nakladatelstvím LexisNexis CZ [Vysoká škola ekonomická, 2003].

knihovní fond:

Městská knihovna v Lounech shromažďuje, zpracovává a zpřístupňuje univerzální knihovní fond. V současnosti je to více než 145 tisíc knihovních jednotek.

Jak bylo již zmíněno (viz historie knihovny), ve vedení knihovny se v průběhu času vystřídala celá řada osobností, jež měla zásluhu na budování a obohacování knihovního fondu, např. Jiří Žantovský, Jaroslav Janík a Jiří Jedlička. Za jejich pečlivého vedení knihovna značně rozšířila svůj fond a je výjimečná zejména skladbou fondu. I když byl tento vzácný fond v letech různých totalitních režimů značně ochuzen, jeho jádro bylo zachováno [Městská knihovna Louny, 2007].

oddělení knihovny:

Knihovna je složena z těchto oddělení: oddělení pro dospělé, dětské oddělení, hudební oddělení, ateliér a čítárna – studovna. Knihovna má hlavní budovu

(viz Příloha, Obr. 1) a samostatnou pobočku Luna, kde je také dětské oddělení, oddělení pro děti a čítárna - studovna.

Oddělení pro dospělé je umístěno v hlavní budově i na pobočce Luna (viz Příloha, Obr. 4). Obě oddělení mají vlastní studovnu – čítárnu. Fond tohoto oddělení se skládá zejména z beletrie a odborné literatury ze všech oborů. Obsahuje noviny, časopisy k absenční výpůjčce, CD-ROM nosiče, archivovaná periodika, jazykové kurzy na kazetách a CD-ROM. Kromě těchto nabízených služeb může dospělý čtenář využít meziknihovní výpůjční služby, čtenářského online katalogu či knihovnických lekcí.

Hudební oddělení je pouze v hlavní budově knihovny. Je plné kompaktních disků, gramodesek, magnetofonových kazet, DVD, knih a časopisů o hudbě. Čtenář může využít online katalogu přímo z počítače v knihovně a elektronického vyhledávání nosičů a knih z fondu knihovny. Na pořadu dne jsou i exkurze pro základní či střední školy či různé zájmové činnosti.

Výtvarný ateliér slouží stejnojmenné pravidelné aktivitě pro děti a mládež. Je umístěn v hlavní budově knihovny.

Dalším oddělením je čítárna - studovna. Máme zde možnost využívat Internet, různé druhy encyklopedií, kopírovat, skenovat, ukládat data na CD či flash kartách apod. Na pobočce Luna je studovna v rámci oddělení pro dospělé. V hlavní budově je čítárna samostatná místnost, kde je větší klid pro studium.

Dětské oddělení pořádá pravidelné zájmové kroužky pro děti, besedy, soutěže či knihovnické lekce. Nabízí beletrii, naučnou literaturu ze všech oborů, online katalog, časopisy, CD-ROM nosiče, knižní novinky, internet na 30 minut zdarma, archiv akcí a fotografií.

Pobočka Luna byla založena roku 1977. Její fond obsahuje 20 000 knihovních jednotek. Nalezneme zde beletrii, naučnou literaturu, noviny, časopisy, CD-ROM nosiče.

výpůjční doba:

Knihovna díky své struktuře má pro každé oddělení jinak uzpůsobenou výpůjční dobu. V zásadě však platí, že je knihovna otevřena každý den v týdnu. Výpůjční doba potom závisí na frekvenci čtenářů, aktivitách knihovny jako jsou zájmové kroužky apod.

Pro studovnu, dětské, hudební oddělení a oddělení pro dospělé platí tato výpůjční doba: každé pondělí, úterý, čtvrtek a pátek od 10:00 do 17:30, ve středu od 17:00 do 20:00, v sobotu od 9:00 do 12:00 a v neděli do 14:00 do 18:00. Čtenář má tudíž celý týden prostor si vypůjčovat.

Výtvarný ateliér je otevřen pouze v době konání zájmových kroužků, tj. ve středu od 14:00 do 16:00 a ve čtvrtek od 13:30 do 19:30.

Pobočka LUNA funguje také celý týden a věnuje se hlavně aktivitě prevence kriminality Mozaika. Výpůjční doba je tedy omezena jen na určité hodiny: v pondělí od 10:00 do 11:00, v pátek od 12:00 do 15:30, v úterý a ve čtvrtek od 10:00 do 11:00 a od 12:00 do 17:30.

čtenáři:

Knihovnu navštěvují děti, dospělí i senioři. K 1. 1. 2009 měla knihovna 3 854 registrovaných čtenářů (viz Příloha, Tab. 4).

zaměstnanci:

Knihovna zaměstnává čtrnáct stálých zaměstnanců, dále externisty, odborníky na specializované aktivity a zájmové činnosti a v dnešní době stále více využívá dobrovolníky z řad studentů a seniorů. U jednotlivých zájmových kroužků dále uvádím životopisy jednotlivých zaměstnanců, kteří vedou dané aktivity.

3.1.3 Dětské oddělení

Městská knihovna Louny má dvě dětská oddělení – jedno v hlavní budově (viz Příloha, Obr. 2) a druhé na pobočce Luna (viz Příloha, Obr. 3). Vedle služeb

klasických, jak již bylo zmíněno (viz výše), nabízí také služby netradiční. Plní funkci komunitní knihovny. Nabízí dětem různé volnočasové aktivity a zájmové kroužky, kterým se budeme níže věnovat. Dětská oddělení jsou útulná, prosvětlená a vyzdobená místa, která slouží dětem k rozvoji jejich dovedností, a také k odpočinku.

3.1.4 Zájmové kroužky

3.1.4.1 Charakteristika

Uvažujeme-li o zájmových činnostech, máme na mysli veškeré činnosti, které jedinec pěstuje na základě svého rozhodnutí, své vůle „něco dělat“, a to ať jde o činnosti sportovní, technické, kulturní či společensko-vědní. Všechny jsou pro výchovu mladého člověka a především dítěte nesmírně cenné, všechny pomáhají formovat jeho aktivní přístup k životu.

Je pochopitelné, že již od nejranějšího věku je zapotřebí v dětech systematicky pěstovat a posilovat tento aktivní přístup k životu, neboť ve společnosti působí i řada faktorů, které aktivitu utlumují. Často i školní výuka postrádá aktivizující přístup, aktivizující hledisko, škola se ne vždy stává dílnou výchovy a vzdělání, ale místem k předávání vědomostí [KUBÁLEK, 1983, s. 12].

Zájmy se tvoří a upevňují až v průběhu činnosti. Teprve jejím prostřednictvím se seznamujeme s určitou zájmovou oblastí a dostáváme se do kontaktu s předměty našeho zájmu. Zájmy dětí jsou velice různorodé, značně nestálé a proměnlivé. Jsou odrazem sociálního prostředí, zájmové sféry starších členů rodiny, kamarádů, školních předmětů, mimoškolní činnosti i vlastních vloh. Nemalou úlohu přitom hrají četba, rozhlas, televize, divadelní a filmová představení, besedy se zajímavými lidmi a celá řada dalších faktorů.

Usměrňovat a udržovat tyto mnohdy nahodilé a přechodné zájmy, stejně jako ukázat všechny zájmové oblasti, ve kterých se mohou děti uplatnit, je jedním z hlavních úkolů výchovy mimo vyučování. Volnočasové aktivity pro děti a mládež nejsou pouhým doplňkem školní práce. Proto by tato činnost měla být co nejzajímavější a nejpřitažlivější.

Práce s dětmi a mládeží mimo vyučování má několik forem. Nejrozšířenější je činnost v zájmových kroužcích, klubech či jiných zájmových útvarech, která je vždy zaměřena na určitou zájmovou oblast. Předpokládá pevně stanovený počet účastníků, pravidelné schůzky a krátkodobý i dlouhodobý plán práce [JOACHIMSTAHL, 1987, s. 3].

Zájmové kroužky jsou aktivitami pravidelnými. Každá knihovna má svůj harmonogram, který se odvíjí od jejího chodu. Zájmové kroužky pro děti a mládež jsou závislé na jejich věku, zda chodí do školy či ještě ne. Veškeré aktivity jsou pořádány většinou v odpoledních hodinách v návaznosti na školní vyučování. Dopoledne je využíváno rodiči s dětmi předškolního věku a mateřskými školami.

3.1.4.2 Založení zájmového kroužku

Při zakládání nového zájmového kroužku pro děti v knihovně musíme brát v úvahu spoustu faktorů. Jedním z nich je osoba vedoucího kroužku, která činnost povede. Kvalita kroužku je přímo úměrná zájmu, ať už ze strany vedoucího, tak ze strany dětí, které kroužek navštěvují. Pokud kroužek povede osoba, která má k této aktivitě citový vztah a baví ji to, je pravděpodobné, že bude mít kroužek úspěch. Osoba vedoucího by měla kromě zájmu dále mít pedagogický základ, umět pracovat s dětmi a mládeží a rozumět problematice v daném oboru.

Důležité je věkové složení členů. Je možné seskupit děti přibližně stejného věku či naopak děti všech věkových kategorií. Oba postupy se v praxi používají, vyžadují však zcela jiný metodický přístup. [KUBÁLEK, 1983, s. 35].

Kolektiv dětí stejného věku má podobné zájmy a podobný způsob uvažování při řešení problémů. Naopak věkově smíšená skupina dětí má jiné tendence. Každý jedinec je jinak vyspělý. Často bývá rozdílnost kladným prvkem, výhodou. Starší jedinci učí mladší novým jevům. Mladší děti se mohou rychleji rozvíjet a přiučit se mnoha zásadním věcem. Starší děti se tímto procesem učí trpělivosti a zároveň se rozvíjí jejich komunikace a společenské chování.

Nejdůležitější podmínkou pro vznik dětského kolektivu je zásada dobrovolnosti a zájmu. Kroužky probíhají většinou v odpoledních hodinách, po

škole. Neměly by tedy v žádném případě školu připomínat či napodobovat. Členství v kroužku je dobrovolné a mělo by vycházet z vlastního rozhodnutí dítěte, nelze je nařídít.

Dále bychom měli vymezit maximální počet dětí. Počet dětí ve skupině se bude odvíjet od možností knihovny, jak jsou velké prostory, ve kterých bude tento kroužek probíhat; druhu činnosti, některé aktivity jsou spíše skupinovou záležitostí, jiné individuální; dle věku, schopností, zdatnosti účastníků atd.

Dalším faktorem je finanční hledisko. Některé aktivity jsou finančně náročnější. Uvedeme si například rozdíl mezi divadelním kroužkem a počítačovým kroužkem. Počítačový kroužek potřebuje počítačové vybavení pro všechny účastníky a vedoucího kroužku. Knihovna musí mít k dispozici počítače, příslušenství, stoly, židle atd. Naopak dramatický kroužek může probíhat kdekoliv bez jakéhokoliv speciálního vybavení.

Zájmový kroužek je pravidelnou aktivitou. Měli bychom tudíž také zvážit, jak často bude probíhat a v jakém čase. Musíme brát také v úvahu rozdělení do více skupin při větším zájmu, např. dle věku či možností účastníků skupiny.

3.1.4.3 Rozvoj zájmů a zájmových aktivit čtenáře (věkové kategorie)

V této kapitole se budeme věnovat rozvoji zájmů a zájmových aktivit dětského čtenáře. V průběhu jeho života se zájmy vyvíjí a mění.

Již od narození začínáme dítěti ukazovat jednoduché, ale výrazné barevné obrázky. Knížky zatím vnímá pouze jako hračky [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 45]. Maminky přicházejí s malými dětmi do knihovny, dávají dětem do rukou různé knížky a leporela. Dochází k prvnímu kontaktu dítěte s knihou a knihovnou.

Od jednoho roku dítěte začínáme s předčítáním, vyprávěním příběhů a názorným ukazováním. Začínáme pěstovat správný vztah dítěte ke knize. Děti mají rády obrázkové knížky, leporela, říkanky a vyžadují, aby se jim předčítalo. Vztah mezi textem a ilustrací ještě zcela nechápou, ale rády uplatňují, co již znají, pojmenovávají zobrazená zvířátka, osoby a předměty. Říčkám se dítě snadno učí

nazpaměť, a tím si cvičí jak paměť, tak vyjadřovací schopnost a obohacuje si slovník. Říkaneky pro tento věk mají být krátké, rytmické, pohádky rovněž krátké a hodně dějové [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 45]. Toto období je charakteristické vlivem na rozvoj řeči a paměti. Období do tří let je rozhodujícím pro rozvoj dítěte a vazeb. Dítě se učí mluvit, rozlišovat obrázky a jejich souvislosti, pojmenovávat, opakovat, pamatovat si. Tyto činnosti mají velký vliv na rozvoj dětské osobnosti a v pozdějším věku vliv na jeho zájmy a vztah ke knihám a knihovně.

Období předškolního věku (4-6 let) je charakteristické pohádkami, velmi oblíbené jsou i bajky a básničky. Dítě je již schopno sledovat delší vyprávění, rozumí mu, zamýšlí se nad ním, považuje je za realitu. K rozvoji vyjadřovacích schopností napomáhají písničky a básničky. Velkou úlohu má v rozvoji řeči, fantazie a intelektuálních schopností pohádka, která pomáhá rozlišovat dobro a zlo, rozvíjí smysl pro spravedlnost. Věk mezi čtvrtým a pátým rokem bývá označován jako období „proč?“. Dítě chce všemu rozumět, vše pochopit. Má mnoho otázek [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 45]. Předškolní věk je ideální pro počátek pravidelné zájmové činnosti dítěte. Například Městská knihovna Louny spolupracuje s mateřskou školou. Pořádají se pravidelná setkávání, zájmové kroužky pro nejmenší. Děti se učí malovat, recitovat, poslouchají pohádky apod. Pravidelně navštěvují knihovnu a učí se novým věcem. Některé děti se naučí číst, psát a počítat před nástupem do první třídy základní školy. Není to na závadu, ale musí se vždy jednat o spontánní zájem a zvědavost dítěte, nikoli nucení ze strany dospělých či mateřské školy.

Mladší školní věk (6-10 let) je charakteristický delšími a složitějšími pohádkami, stále jsou v oblibě říkaneky a básničky, příběhy o zvířatech, příběhy ze života dětí, ze školního prostředí. Začíná se probouzet zájem o dobrodružné příběhy i humorné příběhy ze života. Dítě se začíná ztotožňovat s literárními postavami. Vytváří si imaginární svět, do něhož může promítnout svá přání i problémy. Stává se hlavním hrdinou příběhu. Mění se i charakter hry, začínají převládat hry intelektuální a mění se typ her venku (romantičnost, dobrodružnost) [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 46]. Dítě navštěvuje pravidelně školu a učí se svým povinnostem. Je velice důležité, aby vnímalo knihovnu a zájmové kroužky jako

součástí zábavy a volného času. Děti se velmi rychle učí, ale škola hrou je stále neúčinnější metodou. Zájmové kroužky by měly být tudíž v tomto věku prokládány nejrůznějšími typy her. Děti se zájmem o výtvarnou, hudební či např. dramatickou výchovu mají po škole možnost tyto činnosti rozvíjet a zapojit se do kolektivu dětí se stejnou zálibou.

Od 10 do 14 let (tj. střední školní věk) vzrůstá zájem o dobrodružnou literaturu, cestopisy, ale projevuje se i vliv školního učiva, např. v zájmu o příběhy z pravěku a dalších historických období, zájem o báje a pověsti, o přírodu. V oblíbenosti literatury se sportovní tematikou. Četba dítě obohacuje novými poznatky, vědomostmi, rozvíjí rozumové schopnosti, zlepšuje slovní zásobu a vyjadřovací schopnost. K tomuto procesu výrazně přispívá četba umělecko-naučné literatury, popřípadě i vědeckopopulární literatury. K této četbě vedou rozličné zájmy a hobby (modelářství, sběratelství, chovatelství aj.). Zájem o naučnou, resp. umělecko-naučnou literaturu je značný u všech mladých čtenářů, bývá podmíněn zájmovou činností i školním učivem [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 46].

Období dospívání a dozrávání, tj. od 14 do 16 let (starší školní věk), můžeme nazvat obdobím intenzivního formování charakteru a vytváření struktury osobnosti. Mnohé rysy vytvořené v této době dominují po celý život. Tento věk je provázen značnou diferenciací a specializací zájmů, tedy i zájmů čtenářských. „Změny čtenářských zájmů jsou projevem vývoje čtenářské potřeby a posunu jejího zaměření, což v širším kontextu charakterizuje věk pohlavního i společenského dozrávání. Diferenciace zájmů souvisí se směrem studia nebo povahou zaměstnání, popřípadě se zájmovou činností.“ [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 47].

Střední a starší školní věk se vzájemně prolínají. Toto období je individuálním procesem. Vyhledávány jsou spíše zájmové kroužky pro jednotlivce, nikoli kolektivní. Mladí lidé hledají sami sebe a zdá se jim, že s okolím mají více problémů než kdy dříve. Hledají odpovědi na problémy svého soukromého života, naplnění svých ideálů, o nichž zpravidla v tomto věku neradi hovoří. V četbě se projevují jejich zájmy a tužby, uspokojují se touhy po romantických dobrodružstvích a podněcuje se tvůrčí fantazie [ČERNÁ, VÁŠOVÁ, 1989, s. 46].

Uvedeme si příklad výtvarného kroužku v knihovně, srovnáme skupinu dětí mladšího školního věku se skupinou mladých lidí v období adolescence. Děti mladší budou při vytváření malby spolupracovat, komunikovat, budou kreslit ve skupinkách a budou si spíše hrát, než aby se soustředily na dokonalost vlastního výtvoru. Děti starší budou rozmístěny po místnosti a budou pracovat více samostatně. Každá osoba v místnosti bude v jiné náladě a bude se dle toho chovat. Někteří se budou plně věnovat práci a budou se snažit vytvořit do nejlepší dílo. Jiní nebudou chtít pracovat vůbec. Práce vedoucího kroužku je pracnější. Musí umět s dětmi tohoto období pracovat a hlavně komunikovat.

3.1.4.4 Organizace zájmových kroužků

Zájmové kroužky nejčastěji organizuje knihovna sama, přímo ve vlastních prostorách. Zvolí den, čas, místo a vedoucího činnosti. Nejčastěji jsou vybírány odborníci z řad knihovníků či externistů. Zájmové kroužky přivádějí děti a dospělé do knihovny, zvyšuje se počet návštěvníků, počet čtenářů. Například Městská knihovna Louny má pravidelné kroužky: Výtvarný ateliér, Literárně-dramatický ateliér, Zvídálkovu čítárnu atd. Tyto aktivity probíhají každý týden ve stejnou dobu. Děti se naučí do knihovny chodit častěji a jejich návštěvy se stávají pravidelnými.

Další možností je, že jsou prostory knihovny využívány jinou institucí za účelem provozování zájmové činnosti (např.: skautský kroužek). Spolupráce s jinou institucí přivede do knihovny nové kontakty, čtenáře a návštěvníky.

Knihovna dále pořádá zájmové kroužky mimo svou budovu. Důvodem může být na příklad specifické zaměření kroužku, např.: přírodovědný kroužek vyráží za poznáním do přírody, botanických zahrad apod.

3.1.4.5 Základní druhy zájmových kroužků

Uvedeme si základní druhy zájmových kroužků, které jsou veřejnými knihovnami nejvíce využívány. V další kapitole se pak zaměříme na kroužky konkrétní knihovny, Městské knihovny Louny.

Čtenářský kroužek se věnuje rozvoji čtenářských dovedností a znalostí. Vedoucí kroužku dětem předčítá, vypráví jim a dále s nimi diskutuje. Děti předčítají ostatním nahlas.

Literárně-dramatický kroužek učí děti divadelním textům, recitaci a přednesu. Děti se stávají herci a vypravěči. Tento kroužek rozvíjí paměť, schopnost vyjadřování, sebeovládání, sebevědomí.

Výtvarný kroužek pomáhá dětem rozvíjet jejich nadání, umělecké cítění, kreativní myšlení, fantazii a učí je novým výtvarným technikám, stylům.

Hudební kroužek zavede děti do světa hudby, not a slavných skladatelů. Cílem není pouze naučit děti hře na určitý nástroj či zpěvu, ale především v nich vypěstovat kladný vztah k hudbě jako takové, přiblížit jim svět hudby.

V dnešní době jsou počítače nezbytnou součástí každé knihovny. V informačním/počítačovém kroužku se děti naučí počítač používat, vyhledávat informace katalogu knihovny a na internetu.

S dějepisným kroužkem se děti dostanou do dob válek, velkých panovníků apod. Zajímavými příběhy upoutáme jejich zájem o historii.

V zeměpisném kroužku se děti dozví různé zajímavosti o cizích zemích, jejich kultuře, odlišnostech, exotickém jídle apod. Kroužek je nutno oživit fotografiemi, krátkým filmem a tanní hudbou.

Přírodovědný kroužek je dětmi také velice oblíbený. Děti se učí poznávat přírodu - rostliny a zvířata. Mohou vyrazit do přírody a učit se rozeznávat druhy stromů a květin, stopy zvířat apod.

3.1.4.6 Zájmové kroužky pro hendikepované děti

Zájmové kroužky pro hendikepované děti jsou zcela výjimečnou činností, která vyžaduje přizpůsobení knihovny pro tyto účely. Knihovna musí mít příslušné vybavení a proškolený personál. Zájmové kroužky mohou probíhat jak zcela odděleně pod vedením odborníka, tak začleněním jedinců do skupiny ostatních dětí. Záleží na počtu zájemců a na druhu a rozsahu postižení. Výhodou začlenění dítěte do

většího kolektivu je, že si i přes své postižení získává stále nové kamarády, učí se novým věcem, pomáhá mu to se snáze začlenit do společnosti a společenského života.

Je však velice důležité odborné vedení. Odborník musí umět předvídat nejrůznější reakce dětí na hendikepovaného a opačně, s dětmi komunikovat a odpovídat jim na různé otázky, které budou chtít vědět. Vše jim náležitě vysvětlovat.

Při dobrém vedení kroužku se hendikepované dítě stane neodmyslitelnou součástí skupiny, má možnost se rychleji rozvíjet, vzdělávat a může mu to dopomoci ke šťastnějšímu životu.

3.1.4.7 Zájmové kroužky při Městské knihovně Louny

Z rozhovorů s paní ředitelkou knihovny, Mgr. Dagmar Bahnerovou, které byly provedeny v únoru tohoto roku, a ze samotné návštěvy knihovny vyplynulo mnoho velice důležitých faktů.

Magistra Dagmar Bahnerová se narodila roku 1967. Vystudovala Gymnázium Louny a Vysokou školu pedagogickou v Plzni. Po škole se věnovala vystudovanému oboru. Učila na škole ZŠ Lipeč, Blatnice a na Gymnáziu Františka Křížika v Plzni. Spolupracovala s nakladatelstvím Koniáš, provozovala Plavecký klub Delfínek Plzeň. Stala se metodikem a lektorem firmy ICOMP. V dnešní době vykonává funkci ředitelky Městské knihovny Louny, předsedkyně Občasného sdružení Knihovna třetího tisíciletí, místopředsedkyně regionální organizace SKIP a je lektorkou studentů seniorů v rámci projektu Třetí věk pro obor vlastivěda [Městská knihovna Louny, 2007].

Městskou knihovnu Louny vede od roku 2006. S novým vedením se pozměnily i cíle a plány knihovny. Před jejím nastoupením sloužila knihovna jako klasická knihovna, tzn. půjčovna. Hlavní náplní bylo půjčování knih, časopisů, hudebních nosičů apod. Knihovna byla zaměřena zejména na dospělé čtenáře, pro děti sloužilo malé dětské oddělení a to pouze na půjčování knih. Například do hudebního oddělení byl dětem vstup zcela zakázán. Pokud byl nějaký program v

knihovně, tak se jednalo spíše jen o pořady pro dospělé čtenáře a to také pouze jednou, dvakrát za měsíc. Žádné pravidelné aktivity pro děti nebyly na programu.

V dnešní době nabízí knihovna program pro školy, který je vyvěšen na webových stránkách v podobě Katalogu lekcí. Tyto lekce jsou jak pro mateřské, základní školy, tak i pro školy střední, které jsou ve městě. Dále jsou na výběr lekce z různých oblastí: literatury, historie, biologie, umění, knihovnictví atd. Jak paní ředitelka uvádí: „Každá pracovnice vymýšlí program a vlastní témata pro dané oddělení dle svého zájmu. Vycházím z toho, že pokud je to baví, tak se jim i lépe pracuje. Školám nabízíme náš katalog. V dnešní době je již situace taková, že školy se o programy a lekce hlásí již samy.“

Knihovna má otevřeno od deseti hodin dopoledne. Tento čas je využíván právě pro konání programu pro školy, děti předškolního věku, maminky na mateřské dovolené a seniory.

Velmi důležitá je spolupráce s mateřskými školami. Když se děti naučí chodit do knihovny v dětství, získají návyky jak se chovat v knihovně zcela automaticky a knihovna se jim stává samozřejmostí.

Odpoledne přicházejí školní děti a začínají pravidelné zájmové kroužky: výtvarné dílny, tj. Výtvarný ateliér, čítárny, jedním z pravidelných kroužků je Zvídálkova čítárna, dále dramatické kroužky, Literárně-dramatický ateliér; aktivita prevence kriminality Mozaika, Chytré hlavičky a šikovné ručičky, geografické lekce ve formě dobrodružství v knihovně a v neposlední řadě pravidelné návštěvy odborníků.

Dle slov paní ředitelky: „Můžeme sloužit jen jako klasická knihovna, ale děti k nám chodí právě proto, že jsme něco víc. V dnešní době lze informace získat snazší cestou než návštěvou knihovny. Snažíme se o to, aby knihovna byla příjemným místem zábavy a dobrodružství, které napomáhá dětem rozvíjet se.“

Čítárny

Pravidelnou čítárnou je Zvídálkova čítárna, kde si děti čtou různé dobrodružné knihy a rozvíjí se fantazie. Každý čtvrtek od půl třetí odpoledne se

dětské oddělení knihovny naplní dětmi, které spolu nejen čtou a vypráví si příběhy, ale i malují a tvoří. Tento kroužek vede Jana Hrbková z dětského oddělení. Narodila se roku 1972. Vystudovala SEŠ Louny. Její praxe je práce ve výpůjčním protokolu dětského oddělení knihovny, nákup naučné literatury pro děti a mládež, kulturně-vzdělávací činnost pro děti a tvorba webových stránek pro dětské čtenáře.

Jak paní ředitelka doplnila: „Loňský rok jsme měli Čítárnu s dědečkem Toníčkem. Bývalý zaměstnanec muzea přišel v důchodu jako výpomoc do knihovny a četl dětem z dětské odborné literatury. Hledal témata, která by děti bavila a vybírat odborné dětské knížky, které se k nim hodily. Vzrostlo půjčování odborné dětské literatury. Uvedeme-li si příklad, tak si s dětmi vyprávěl o lodích, četl jim z různých knih a potom jsme jim podstrčili literaturu o nich a ony si domů neodnesly jen poznatky, ale také knihy.“

Posezení s odborníkem

Velký inspirativní význam pro rozvíjení dětského čtenářství mají setkání dětských čtenářů s autory. Možnost osobně se setkat se spisovatelem, s prozaikem či s básníkem je pro dítě velkým zážitkem, a je-li toto setkání vhodně připraveno, vede dítě vždy k hlubšímu zájmu o literaturu [KUBÁLEK, 1983, s. 31].

Pravidelnou aktivitou MKL je také Posezení s odborníkem. Každý měsíc jsou do knihovny zváni odborníci z nejrůznějších oborů. Knihovna se touto činností snaží dětem představit určité povolání, řemeslo či zálibu. V rámci tohoto programu jsou po celém dětském oddělení položeny různé knihy z daného oboru. Děti si na konci mohou knížky půjčit a přiučit se navíc četbou doma. Lekce začíná malým představením odborníka a dále povídáním si o daném oboru. Odborník dětem čte z odborné dětské literatury, vypráví historky z praxe a zodpovídá dotazy.

Literárně-dramatický kroužek

Literárně-dramatický kroužek probíhá pravidelně každý pátek v prostorách hudebního oddělení či sálku knihovny. Funguje již přes rok a je založen na principu inspirace knihou a hudbou. Je rozdělen do dvou skupin. První z nich je určena

pro čtrnáctileté děti a do druhé chodí mládež ve věku šestnáct a sedmnáct let. Tento kroužek vede Věra Pokorná, vedoucí hudebního oddělení a zároveň zástupkyně ředitelky knihovny, a také lektorka – externistka.

Věra Pokorná se narodila roku 1963. Vystudovala Gymnázium Louny a pomaturitní Střední knihovnickou školu v Praze. Začínala ve výpůjčním oddělení pro děti v Žatci a Lounech. Stala se knihovnicí v Hudebním informačním středisku Českého hudebního fondu v Praze. Později se vrátila do Loun a pracovala v Galerii Benedikta Rejta. Věnovala se práci osobní asistentky tělesně postiženého žáka. Později se vrátila do Městské knihovny Louny na pozici vedoucí pobočky knihovny, věnovala se nákupu beletrie pro děti a mládež a práce v dětském oddělení. V dnešní době je zástupkyní ředitelky pro vzdělávání a kulturu, lektorkou studentů seniorů v rámci projektu Třetí věk pro obor „umění tady a teď“ a vede Literárně-dramatický ateliér knihovny.

V páteční odpoledne se hudební oddělení promění v divadlo. Dle slov Věry Pokorné měla knihovna doposud čtyři velké divadelní projekty pro děti a mládež.

První z nich bylo scénické čtení z knihy Tajemství červené krabičky od Petra Síse. Děti se snažili scénicky ztvárnit danou knihu a doprovodem jim byl přednes dané knihy. Kulisy vyrobily děti v rámci Výtvarného ateliéru. Další inspirací byla knížka Jdi za svým snem od stejného autora. Na počest židovského svátku Purim studenti nastudovali hru O Achašvérošovi. Poslední hrou byli Veselí sebevrazi. Tato hra byla nacvičena ke dni poezie. V současné době je na programu příprava scénáře O Konstantinu Bieblovi a autorský projekt, který pojednává o nich samotných ve formě výpovědi, co je pro ně (děti) nyní nejdůležitější, jací jsou apod.

Chytré hlavičky a šikovné ručičky

Tento kroužek je určen pro předškoláky. Koná se každou poslední středu v měsíci od 14:30 v dětském oddělení knihovny. Slouží k rozvoji dovedností a umu těch nejmenších. Děti se učí číst, kreslit, vyrábět, tvořit. Kroužek je veden v zábavné formě, prokládán různými hrami a aktivitami.

Geografické lekce – dobrodružství v knihovně

Věra Pokorná z hudebního oddělení se také věnuje pravidelným celodopoledním projektům pro děti. Společně objevují různé cizí země: africké, evropské, asijské. Učí se zvyklostem, malují, vytvářejí, poslouchají hudbu z ciziny, učí se o písmu, knihách, kultuře. Tyto lekce jsou určeny pro všechny věkové kategorie.

Mozaika

Aktivita prevence kriminality s názvem Mozaika je speciální sociálně-terapeutický program, který vznikl jako projekt pro pracoviště Luna. Luna je pobočkou městské knihovny, která se nachází uprostřed lounského sídliště. V této části města bydlí mnoho sociálně-slabších rodin a komunita romských rodin. K této činnosti nám paní ředitelka, Mgr. Dagmar Bahnerová, uvedla: „Pobočka Luna je umístěna uprostřed sídliště, kam děti sídlištní, bezprizorní, chodí v podstatě místo toho, aby se toulaly po ulicích. Snažíme se oddalovat jejich kriminální činnost. Před dvěma lety jsme začali spolupracovat se sociálním odborem Městského úřadu Louny. Každé město by mělo mít svůj vlastní komunitní plán pro rodinu, děti, seniory, zdravotně postižené. Podali jsme projekt do státního programu prevence kriminality, ze kterého se nám podařilo získat finanční prostředky na pracovní sílu asistentky pro pobočku Luna. Dále jsme uvažovali o změně pobočky na nízko-prahové zařízení. Nakonec jsme od toho upustili. Nízko-prahové zařízení znamená jiné vybavení, jiný personál, místo, kam mohou děti v každém okamžiku přijít. My sloužíme jako komunitní knihovna, tudíž by to znamenalo prakticky změnu naší působnosti.“

Mozaika probíhá od pondělí do čtvrtka od jedné hodiny odpoledne na dětském oddělení pobočky Luna. Vede ji Jana Drahovzalová, která je zároveň i asistentkou pedagoga na Základní škole Louny, kde má na starosti problémové děti. Setkává se s těmito dětmi ve škole a ve volném čase Mozaiky může těmto dětem pomoci. Dochází tak k propojení školy a knihovny zároveň, kdy ve volném čase plné zábavy nedochází k tak velkým bariérám jako právě ve škole.

Jana Drahovzalová se narodila roku 1971. Vystudovala Gymnázium Vysočany a Střední školu sociálně-právní. Byla zaměstnána Střediskem pro mládež Most na pozici sociální pracovníce, dále se věnovala zprostředkovatelské činnosti jako OSVČ. Od roku 2006 se stala laickým poradcem pro nezaměstnané firmy Selli, s.r.o. Žatec. Roku 2008 nastoupila na pozici asistentky pedagoga na Základní škole Louny, současně se věnuje práci laického poradce v projektu Návrat do práce Ústecký kraj a zároveň spolupráci s Městskou knihovnou Louny, kde vystupuje v roli asistentky aktivity prevence kriminality Mozaika na pobočce Luna.

Pracuje s dětmi jakéhokoli věku. Přípravuje jim program, koordinuje činnost a pobyt dětí v knihovně. Jejím cílem není jen připravovat různé aktivity, ale také začlenit děti ze sociálně slabších rodin do normálního chodu života. Dohlíží, aby nenavštěvovaly webové stránky pro děti nevhodné, aby se v knihovně chovaly slušně, nekradly a aby začínaly komunikovat s ostatními dětmi ve skupině. Aktivita Mozaika je tedy zároveň výchovným procesem, kdy se děti nenásilnou formou učí základním společenským zvyklostem (pozdrav, poděkování atd.) a základním hygienickým návykům (umýt si ruce, používat kapesník apod.).

Prvním cílem je získat zájem těchto dětí, aby si knihovnu oblíbily, dále pak vytváření soustavné činnosti. Knihovna je jim rodinou, zázemím, odpočinkem. Děti si čtou, kreslí, hrají – vždy je připraven nějaký program.

Paní asistentka je tu od toho, aby si s dětmi nejen hrála, ale také povídala a vysvětlovala jim různé věci a odpovídala jim na jejich otázky. Je tou osobou, která podává pomocnou ruku a plní funkci přítele a rodinného zázemí zároveň.

Jana Drahovzalová nám v rozhovoru sdělila: „Do Mozaiky chodí děti pravidelně i nepravidelně. Není to jejich povinnost. Někteří jsou zvyklí, že chodí prakticky každý den, a naopak někdo přijde jen občas. Je to různé. Pohybuje se to od dvou do patnácti dětí za odpoledne. Mozaika je pro děti od předškoláků až po střední školu. Jsou to většinou problémové děti bez rodinného zázemí. Snažíme se překonat jazykové, kulturní, společenské bariéry mezi romskou populací, sociálně slabšími rodinami a dětmi se zajištěných rodin. V Lounech je zvláštní škola, tudíž nás navštěvují i děti z této speciální školy. Snažím se vymýšlet pestrý program, aby si děti mohly vybrat a nebyly do něčeho nuceny. Malujeme si, vybarvujeme, luštíme

kvízy, tajenky, čteme si společně nahlas i samostatně, pomáhám jim s domácími úkoly. Každý den je jiný, improvizuji dle situace, počtu dětí apod. Děti navštěvující pobočku Luna jsou většinou roztěkané, velmi živé a nevydrží jim pozornost dlouho. Je zapotřebí činnosti velmi často střídat a být pro ně k dispozici. Je to jejich volný čas po škole, který má být zábavou. Myslím si, že by něco podobného jako je naše Mozaika mělo vznikat při všech školách a ostatních vzdělávacích institucích v České republice. Dříve jsem pracovala na Magistrátu hl. města Prahy na odboru prevence kriminality a dle mých vlastních zkušeností není prevence nikdy dost.“ Rozhovor s asistentkou Janou Drahovzalovou byl proveden v únoru 2009.

Výtvarný ateliér

Tento ateliér umožňuje dětem rozvíjet své schopnosti, nadání, zájem o výtvarné umění pod odborným vedením. Hlavním smyslem práce však není výchova budoucích profesionálních výtvarných umělců. Důraz se klade především na výchovu k výtvarnému vidění, citění a myšlení, na pěstování schopností výtvarného vyjádření. Tím však neklesají požadavky na vysokou odbornou kvalifikaci vedoucího kroužku. Děti se seznamují s problémy výtvarného projevu, s rozsahem výtvarných disciplín, získávají základní znalosti o výtvarném umění a jeho úloze ve společnosti. Tím rozšiřují svůj rozhled, kulturní orientovanost a vytvářejí se u nich předpoklady k harmonickému rozvoji osobnosti, neboť tato činnost tvoří protiváhu k převážně racionální školní výchově. Jde především o rozvíjení fantazijních složek dětské představivosti a současně o postupné získávání, věcných znalostí v kresbě a malbě [JOACHIMSTAHL, 1987, s. 3].

Ve zvláštní kapitole Výuková lekce v knihovně - Výtvarný ateliér (viz kap. 4) se budeme zvlášť věnovat popisu a charakteristice konkrétní lekce.

3.2 Multifunkční vzdělávací a informační centrum – městská knihovna

Nová budova knihovny je zatím v podobě projektu (viz Příloha, Obr. 6). Na tento projekt dostala knihovna dotaci téměř 60 milionů, z níž bude hrazena rekonstrukce historického objektu a ostatní vybavení. Tato budova, dům číslo 1, dříve sloužila jako budova soudu (viz Příloha, Obr. 5).

Nynější prostor knihovny je z praktického hlediska nepřijatelný. Místnosti jsou malé a z hlediska návštěvnosti nedostačující. Knihovna sídlí v pronajatých prostorách, tudíž nechce prostředky do těchto prostor tolik investovat. Knihovna se velmi rychle rozvíjí a přibývá pravidelných aktivit jako je Výtvarný ateliér, Literárně-dramatický ateliér apod. Tyto aktivity nelze dlouhodobě provádět ve stávajícím prostředí. Proto knihovna přistupuje k rozhodnutí přestěhovat se do větší budovy a to právě bývalé budovy soudu na náměstí.

V únoru 2006 se daří knihovně přesvědčit Radu Města Louny k přidělení domu č. 1 právě knihovně. Dům zůstává v majetku města a zahájí se přípravy rekonstrukce. V květnu téhož roku probíhá výběrové řízení na realizaci projektu rekonstrukce. Je vybrána společnost Real-investa (viz Příloha, Obr. 7). Je vypracován projekt, získáno stavební povolení k rekonstrukci a v říjnu 2006 zve knihovna poprvé do domu veřejnost. Koná se velká výstava, na které spolupracují téměř všechny lounské školy. Stovky návštěvníků si budoucí otevřenou multifunkční instituci prohlédne. Ing. Lucie Černá a personál knihovny vypracovávají projekt interiérů domu. Definitivní projekt je hotov v dubnu 2007. V březnu 2007 žádá Město Louny o dotaci na rekonstrukci z národního grantového řízení. Během května a června 2007 je zpracován projekt pro výpočetní techniku. Dle stávajících prací na rekonstrukci a shánění dalších finančních prostředků by se knihovna do nové budovy měla přestěhovat v létě 2010 [Městská knihovna Louny, 2007].

Celý objekt je koncipovaný jako Multifunkční vzdělávací a informační centrum - městská knihovna, aby již z tohoto názvu byl jasný cíl tohoto projektu.

Toto zařízení bude vybaveno informačním centrem, které se bude nacházet přímo ve vstupní hale, kde návštěvník ihned nalezne informace týkající se kulturního a společenského dění ve městě.

Kromě běžných půjčoven pro dospělé a děti, bude mít budova vlastní kongresový sál, který bude sloužit pro pořádání různých konferencí, kongresů, školních akcí pro děti. Sál bude plně vybaven moderní výpočetní technikou a variabilním zařízením, které umožní používat sál multifunkčně.

V dalších místnostech bude hudební oddělení, oddělení pro dospělé, oddělení naučné literatury, studovny pro jednotlivá oddělení, galerie se starými a vzácnými tisky, a pracoviště reprografických služeb. Zařízení bude doplněno místy pro odpočinek a přístupem na internet.

Pro malé návštěvníky bude sloužit centrální oddělení beletrie pro mladší i starší děti. Pro předškolní děti je navržena samostatná herna vybavena koši plných knížek a časopisů pro nejmenší. Starší děti si v klidné části oddělení mohou pracovat ve své studovně s odbornou literaturou a internetem. Dále je pro děti určen multifunkční ateliér, který bude sloužit pro zájmové kroužky výtvarné a hudební; lekce, besedy apod.

Velkou výhodou nové budovy je zahrada a samostatný dvorek. V letních měsících se zde objeví malé pódium, které poslouží ke komorním hudebním produkcím. Část zahrady je ponechána pro provozování čítárny – internetové kavárny. Tuto kavárnu bude provozovat přímo knihovna. Paní ředitelka říká: „Chceme toto místo koncipovat jako internetovou kavárnu s čítárnou dohromady tak, aby měly děti prostor v kavárně také trávit čas. Vypůjčily jsme si know-how kavárny Vesmírna v Praze v Ječné ulici. Chceme kavárnu provozovat stejným způsobem. O hosty bude pečovat skupina lidí se svým terapeutem, personálem budou lidé s mentálním postižením, kterým toto prostředí poslouží jako pracovní terapeutická dílna.“

Již teď má knihovna otevřeno každý den, včetně soboty a neděle. V nové budově se počítá s celotýdenním provozem také. Nová budova je umístěna na náměstí uprostřed města, tak se předpokládá podstatné zvýšení návštěvnosti.

4 Výuková lekce v knihovně – Výtvarný ateliér MKL

„Na krásný čistý papír se dá nakreslit celý svět.“

Helena Zmatlíková

4.1 Charakteristika

Výtvarný ateliér vede Jitka Andrlová. Narodila se roku 1975. Vystudovala Gymnázium Louny a Vysokou školu pedagogickou v Hradci Králové. Stala se učitelkou keramiky a výtvarné výchovy v ZUŠ Postoloprty. Dále začala pracovat jako knihovnice ve studovně, nákupu naučné literatury pro dospělé čtenáře. V dnešní době se věnuje Výtvarnému ateliéru knihovny a je lektorkou studentů seniorů v rámci projektu Třetí věk pro obor „umění tady a teď“.

Pravidelná výuka probíhá každý týden v pondělí a ve čtvrtek. Hodiny jsou rozděleny dle věku dětí.

V pondělí je nauka pro nejmenší – předškolní děti, která je prokládána četnými hrami pro udržení pozornosti. Skupiny jsou vždy po deseti až patnácti dětech. Lekce pro předškolní děti probíhá kratší dobu než pro děti starší. Celá výuka je přizpůsobena jejich věku. V současnosti kurz navštěvuje šest předškoláků. Děti v tomto věku udrží pozornost jen krátkou dobu, je proto potřeba ateliér prokládat i jinými činnostmi.

Ve čtvrtek se konají hned kurzy dva: pro mladší školní věk základní školy a starší školní věk (viz Příloha, Obr. 8 a Obr. 9). S mladšími dětmi je lekce stále prokládána různými aktivitami na uvolnění. Naopak děti starší se již koncentrují hlavně na práci a tvorbu.

Lekce začíná tím, že lektorka dětem čte z určité knihy, vypráví jim příběhy, snaží se rozvíjet jejich fantazii a vtáhnout je do děje. Základem tvorby je vždy inspirace knihou. Podklad je literární. Po čtení následuje zadání úkolu, kdy se přesně určí práce ve skupině či jednotlivě, upřesní se představa a materiály, které se mohou

používat. Lektorka používá různé techniky a materiály, aby byla výuka pestrá. Děti pracují nejen s barvami, ale i s hlínou, látkami apod.

Dle slov Jitky Andrlové z rozhovoru pořázeného v únoru roku 2009: „Mám pedagogické vzdělání a po mých zkušenostech v různých školách mám možnost srovnání. Výtvarný ateliér v knihovně funguje na zcela jiném principu než ve školním zařízení. Děti chodí ze zájmu, baví je to, nejsou hodnoceny, mohou se rozvíjet bez jakýchkoliv zábran. Řekla bych, že máme v tomto smyslu obrovskou výhodu. Zjistila jsem, že nejlepší motivací pro práci s dětmi je právě literatura a čtení samotné. Dávám jejich fantazii volný průběh. Výhodou knihovny také je, že máte knihy kdykoliv po ruce – vždy do ateliéru nosím spoustu knih z půjčovny, takže si děti knihy později odnášejí domů.“

Kromě pravidelné činnosti se Výtvarný ateliér ve svých hodinách věnuje i různým projektům: tvorbě kulis a doplňků pro hry Literárně-dramatického ateliéru, vydávání vlastních pohlednic na různé motivy (motýl, květiny, voda, osobnosti Lounska), výzdobě hlavní budovy knihovny a pobočky Luna na různé motivy či k svátečním příležitostem. Ateliér přispívá pracemi na nejrůznější témata do almanachu Lounští Lounským. Každý rok pořádá ateliér výstavy vlastních prací v místním divadle na náměstí, divadlo s knihovnou spolupracuje a podporuje ji. V současné době vystavuje v prostorách haly divadla v Lounech na téma nazvané Duhové pohádky. Tato výstava vznikla dle stejnojmenné knížky Daniely Fišerové. Ke každé básničce je jedna barva a různá díla vytvořená dětmi (viz Příloha, Obr. 10).

Hlavní projekty Výtvarného ateliéru byly na motivy knih Petra Síse: Tibet; Tajemství červené krabičky. Jednotlivé cykly byly předčítány na pokračování.

4.2 Osnova

Název:	Film - kulisy staré půdy
Cílová skupina:	děti mladšího školního věku
Čas:	45 min.
Počet osob:	max. 15

Organizační forma: řízená činnost

Pomůcky: čtvrtky, pastelové barvy, uhel, tapety

Cíle: rozvoj tvůrčího myšlení, fantazie, kreativity, uměleckého vnímání

Průběh: První část lekce je věnována předčítání a uvedení do děje filmu. Dále nastínění pravidel a materiálu. Hlavní část probíhá vlastní tvorbou a je prokládána i jinými aktivitami (např. hrou) pro udržení pozornosti a zpestření lekce. Na závěr hodiny probíhá diskuse - děti porovnávají svá díla a povídají si o nich.

Aktivity: hra 1, hra 2 (náhradní)

Hra 1:

Název	Želvičky
Materiál:	---
Hráči:	minimum 6 osob
Délka hry:	5 minut
Rozdělení:	družstva
Věk:	libovolný
Záměr:	zábava, obratnost, síla
Vlastní hra:	Vytvoříme družstva: želvičky a chytače, vymezíme hrací pole. Družstva si stoupnou naproti sobě. Želvičky se musí dostat přes chytače do moře (na druhou stranu hřiště). Chytači se jim v tom snaží zabránit. Želvičky se pohybují „po čtyřech“ a chytači je odtahují za nohy pryč.

Hra 2 (náhradní):

Název	Molekuly
Materiál:	---
Hráči:	minimum 6 osob
Délka hry:	5 minut
Rozdělení:	jednotlivci
Věk:	libovolný
Záměr:	zábava, obratnost, rychlá reakce
Vlastní hra:	Na povel „Molekuly kmitají“ se hráči pohybují, běhají kolem dokola. Na rozkaz „Vytvoříme molekuly po dvou / třech / čtyřech atd.“ začnou hráči vytvářet skupinky dle daného počtu. Ti co se nedostanou do žádné skupiny a zbudou navíc, vypadnou. Kdo zbudou ve hře poslední, vyhrává.

4.3 Popis

Začíná lekce Výtvarného ateliéru Jitky Andřlové. Lektorka Jitka vchází do sálku a za ní skupinka dětí. Rozmísťují se po místnosti a sedají si na zem. Všude po místnosti jsou rozmístěné různé obrázky a fotografie z předešlých lekcí. Na stole leží spousta knih k dnešnímu tématu, které zní: film.

Jitka bere scénář filmu do rukou a začíná jej dětem číst: „Dnes jsme tvůrci filmu. Každý z vás vytváří kulisy pro scénu z tohoto filmu. Ocitáme se na velmi staré půdě. Vše kolem nás je zaprášené a špinavé. Staré hračky, truhla, kolovrátek, pavučiny, prach. Rozhlížíme se kolem sebe a představujeme si, co se asi mohlo stát. Do děje vstupují tyto postavy: malá panenka, kouzelný skřítek, statečný rytíř a plyšový medvídek. Každý máme jinou představu, zapojte svou fantazii. Vy jste teď režiséři! Je to jen na vás! Každý si vezměte svou vlastní velkou čtvrtku a tvořte. Pokud se vám nechce pracovat o samotě, vytvořte malé skupinky. Můžete použít přírodní uhel, pastely a různé druhy tapet, které tady vidíte. Například, pokud budete chtít vyrobit dřevěný rám, bude se vám hodit tato tapeta dřeva. Nyní se zamyslete a nechte pracovat představivost. Nejprve si načrtněte věci, které chcete malovat.

Využijte celý prostor, který máte. Můžete začít. Kdybyste cokoliv potřebovali, ráda vám pomohu.“

Děti se již přestávají bavit a začínají se zabírat do své práce. V sále je úplné ticho, jen občas projde lektorka kolem dětí a radí jim.

Asi v polovině lekce se lektorka Jitka zvedá a říká dětem: „Chcete si teď zahrát nějakou hru?“. Odpověď zní „Ano!“. Všichni utíkají do dětského oddělení, kde se dnes bude hrát hra Želvičky. Dětské oddělení se mění v pláž a moře, děti ve zvířátka s krunýřem. Jitka vytváří mantinely hry a může se začít. Děti jsou rozděleny na dvě družstva. Každé si stoupá na jednu stranu hřiště a hra začíná. Želvičky se snaží dostat do moře a chytači se jim v tom pokoušejí zabránit (viz výše: hra 1). Během pár minut se děti zcela odreagují, vyběhají a unaví.

Po těžkém boji, kdy želvičky prohrávají, se všichni vracejí zpět do sálku knihovny ke svým doposud nedotvořeným filmovým kulisám.

Lekce se začíná blížit ke konci, a tak lektorka Jitka svolává všechny děti k sobě. Každý ukazuje svou kulisu a vysvětluje ostatním svůj příběh, svůj scénář.

Čas rychle uběhl a je tu konec hodiny. Na Jitku čeká další skupinka na Výtvarný ateliér. Děti po sobě uklízejí a pomalu začínají odcházet. Je jen slyšet: „Ahoj příští týden. Už se moc těším.“

5 Závěr

Velebná historická budova plná knih a starých tisků - studna vědomostí - místo k odpočinku, studiu a četbě – knihovna byla významným neodmyslitelným místem společenského života, kde lidé nacházeli odpovědi na své otázky, kulturní rozhled a poznání světa. Svět se změnil, moderní technika nám umožňuje vyhledávat veškeré informace online na internetu, vše se zrychluje. Knihovna svádí velký boj s moderním způsobem života a je nucena se stále vyvíjet a přizpůsobovat se. Mnoho odborníků již vedlo diskuze na toto téma. Knihovna zcela mění svůj původní ráz a přebírá funkce jiných institucí.

Jedním z návrhů je vydat se směrem k zájmové činnosti, zájmovým kroužkům. Zaměřit se na děti a seniory, protože tyto dvě věkové kategorie mají spoustu volného času a zájem trávit jej v kolektivu mezi ostatními. Tato práce se zabývá pouze zájmovými kroužky pro děti a mládež, ze kterých můžeme vychovat budoucí čtenáře, vypěstovat v nich kladný vztah ke knize, literatuře a knihovně jako instituci, předat jim cenné zkušenosti a vědomosti.

Podíváme-li se na současnou situaci v České republice, nenalezneme v knihovnické legislativě žádnou informaci týkající se zájmové činnosti (a to i přes to, že se již některé knihovny tímto směrem vydaly). Knihovní zákon pouze říká, že veřejné a informační služby mohou být v kulturní, výchovné a vzdělávací činnosti. Jediným dokumentem, který zcela definuje zájmovou činnost, je Školský zákon, který však činnosti vymezuje zejména z hlediska školských institucí.

Specifická oblast aplikované pedagogiky, bibliopedagogika neboli pedagogika čtenáře, se snaží poukázat na moderní pozici knihovníka v knihovně. Vztah dítěte ke knize a okolí se utváří již od raného dětství, je proto nezbytné, aby byl knihovník zároveň i dobrým pedagogem, psychologem a bavičem. Práce s dětmi a mládeží vyžaduje zvláštní předpoklady, znalosti a zkušenosti. Při zájmových kroužcích se stává autoritou, která usměrňuje a stmeluje kolektiv mladých čtenářů. Musí dětem porozumět a zároveň je zabavit. Velký rozdíl mezi knihovnou a školou je ten, že do knihovny děti chodit nemusí, měly by do ní chodit na základě vlastního

zájmu. V praxi se užívají různé metody při práci s dětmi. Volíme je vždy individuálně dle druhu činnosti.

Městská knihovna Louny je ukázkovým příkladem přechodu od klasických funkcí knihovny k orientaci na zájmové činnosti. Tato knihovna využila svého postavení na maloměstě a podpory starosty města a vytvořila pravidelný program zájmových kroužků pro děti a mládež. Spolupracuje s místními mateřskými, základními i středními školami, nabízí jim široký program zahrnující nejrůznější aktivity, kurzy a besedy. Město Louny má vysoký počet sociálně slabších rodin, je proto velkou výhodou poskytování služeb pro děti a mládež zdarma. Statistiky ukázaly, že se od roku 2005 do roku 2008 zvýšil počet návštěvníků o 67,4 %, počet registrovaných čtenářů o 11,6 % a počet výpůjček o 22,9 %.

Vysoký nárůst zájmu ze strany veřejnosti a nového směru funkcí a činností knihovny zapříčinilo nedostatečnost nynějších prostor. Knihovna musí platit nájem, místnosti jsou malé a některé velice málo prosvětlené. Například pro práci výtvarného kroužku zcela nevhodné. Výsledkem je projekt nové budovy knihovny pod názvem Multifunkční vzdělávací a informační centrum – městská knihovna. Nová budova je v majetku města a je umístěna přímo v centru Loun na náměstí. Plán dokončení a přestěhování je stanoven na rok 2010. Nová budova je navržena pro účely různých zájmových činností. Bude vybavena multifunkčním kongresovým sálem, který bude variabilní k nejrůznějším účelům (např. pro potřeby dramatického, čtenářského či literárního kroužku), bude tam i speciálně vybavený multifunkční ateliér a samostatná herna pro nejmenší.

Při zavádění zájmových kroužků do knihovny musíme brát v úvahu mnoho vnitřních i vnějších aspektů knihovny: její prostorové možnosti (dětské oddělení a ostatní místnosti), věk účastníků, personál (odborné vedení kroužku), finanční prostředky, postavení v obci, regionu a spolupráce s ostatními institucemi. Každá zájmová činnost vyžaduje speciální podmínky. Vždy by však měla být preferována kvalita před kvantitou. Knihovna by měla být na dané činnosti připravena. Možností je řada, knihovna svou činnost může obohatit kroužkem čtenářským, literárním, dramatickým, výtvarným, hudebním, počítačovým (informačním), dějepisným, zeměpisným, přírodovědným atd.

Vždyť nejde o nic nového. Komenského „škola hrou“ je nám mottem již po staletí. Proč by tedy „knihovna hrou“ neměla fungovat?

Seznam použité literatury

- BLANSHARD, C. 1998. *Managing Library Services for Children and Young People : a practical handbook*. London : Library Assoc. Publ., 1998. 203 s. ISBN 1-85604-226-X.
- ČERNÁ, M.; VÁŠOVÁ, L. 1989. *Bibliopedagogika : vysokošk. učebnice pro stud. filozof. fakult.* Praha : SPN, 1989. 132 s. ISBN 80-04-24503-X
- Česko 2001. Zákon č. 257/2001 Sb. : o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2001, částka 98, s. 5683-5688. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.
- Česko 2002. Vláda. Nařízení vlády č. 288/2002 Sb., kterým se stanoví pravidla poskytování dotací na podporu knihoven. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 105, s. 6114-6117. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.
- Česko 2003. Vláda. Nařízení vlády č. 5/2003 Sb. : o oceněních v oblasti kultury, udělovaných Ministerstvem kultury. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2003, částka 4, s. 114-120. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.
- Česko 2005. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Vyhláška č. 74/2005 Sb. : o zájmovém vzdělávání. In *Sbírka zákonů České republiky*. 2005, částka 20, s. 509-511. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.
- Česko 2008. Zákon č. 317/2008 Sb. : úplné znění zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In *Sbírka zákonů České republiky*. 2008, částka 103, s. 4826-4903. Dostupný také z WWW: <<http://www.mvcr.cz>>.

- JOACHIMSTAHL, V. 1987. *Zájmové kroužky malířské : Soubor programů, organ. pokynů a met. pozn.* Praha : Ústř. dům pionýrů a mládeže J. Fučíka, 1987. 44 s.
- KUBÁLEK, V. 1983. *Dětský přednes a rozvoj kulturních aktivit dítěte.* Praha : Albatros, 1983. 146 s.
- Městská knihovna Louny (Louny, Česko) 2007. *Městská knihovna Louny* [online]. Louny : Městská knihovna Louny, c2007 [cit. 2009-03-17]. Dostupný z WWW: <<http://www.mkl.cz/>>.
- Městský úřad Louny (Louny, Česko) 2003-2005. *Městský úřad Louny* [online]. Louny : Městský úřad Louny, c2003-2005 [cit. 2009-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.mulouny.cz/>>.
- Národní knihovna ČR (Praha, Česko) 2003. *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2009-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://sigma.nkp.cz/cze/ktd>>.
- PILKOVÁ, S.; SLABÝ, Z. K. 1983. *Náměty pro práci zájmových kroužků literárních.* Praha : Ústř. dům pionýrů a mládeže J. Fučíka, 1983. 95 s.
- ŠIMEK, M. 1963. *Zájmové kroužky : Sborník materiálů ze zahr. tisku.* Praha : Osv. ústav, 1963. 41 s.
- TRNKA, B. 1983. *Informatická výchova žáků. Uplatnění bibliopedagogických principů v knihovědné, bibliografické a informatické orientaci školní mládeže.* Olomouc : Kraj. ped. úst., 1983. 103 s.
- UHLÍK, M. 1951. *O práci čtenářského kroužku.* Praha : Mladá fronta, 1951. 30 s.
- VÁŠOVÁ, L. 1980. *Čtenáři a uživatelé informací : (základy psychologie a pedagogiky čtenáře).* Praha : SPN, 1980. 194 s.

- Vysoká škola ekonomická (Praha, Česko) 2003. *Econlib* [online]. Praha : Vysoká škola ekonomická, c2003- [cit. 2009-04-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.econlib.cz/>>.

Příloha

Seznam tabulek

- TAB. 1: MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY - STATISTIKA PRO ROK 2005 **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- TAB. 2: MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY - STATISTIKA PRO ROK 2006 **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- TAB. 3: MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY - STATISTIKA PRO ROK 2007 **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- TAB. 4: MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY - STATISTIKA PRO ROK 2008 **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**

Seznam obrázků

- OBR. 1: MĚSTSKÁ KNIHOVNA LOUNY (MKL) – HLAVNÍ BUDOVA **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 2: HLAVNÍ BUDOVA MKL - DĚTSKÉ ODDĚLENÍ **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 3: POBOČKA LUNA - DĚTSKÉ ODDĚLENÍ **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 4: POBOČKA LUNA - ODDĚLENÍ PRO DOSPĚLÉ, STUDOVNA .. **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 5: NOVÁ BUDOVA KNIHOVNY **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 6: NOVÁ BUDOVA KNIHOVNY - NÁVRH **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 7: NOVÁ BUDOVA KNIHOVNY - STAVBA **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 8: VÝTVARNÝ ATELIÉR MKL – 1. ČÁST **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 9: VÝTVARNÝ ATELIÉR MKL – 2. ČÁST **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**
- OBR. 10: VÝSTAVA VÝTVARNÉHO ATELIÉRU MKL **CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.**